

The logo for ARTICLE19, featuring the text "ARTICLE19" in a bold, sans-serif font. The text is white and is set against a dark red, irregular, torn-paper-like shape. The background of the entire page is a solid dark red color.

ARTICLE19

Ethiopia: Safety handbook for journalists covering elections

2015

ARTICLE 19 EASTERN AFRICA
ACS Plaza
2nd floor
Lenana Road
P O BOX 2653,00100
Nairobi
Kenya
+254 (20) 3862230/2
+254 727 862230
F: +254 (20) 3862231
E: kenya@article19.org

National Endowment for Democracy
1025 F Street NW, Suite 800
Washington, DC 20004
(202) 378-9700
info@ned.org

ISBN: 978-1-906586-95-9

© ARTICLE 19, 2015

This work is provided under the Creative Commons Attribution-Non-Commercial-ShareAlike 2.5 licence. You are free to copy, distribute and display this work and to make derivative works, except for the images which are specifically licensed from other organisations, provided you:

1. give credit to ARTICLE 19
2. do not use this work for commercial purposes
3. distribute any works derived from this publication under a licence identical to this one.

To access the full legal text of this licence, please visit: <http://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/2.5/legalcode>.

ARTICLE 19 would appreciate receiving a copy of any materials in which information from this document is used.

Contents

Acknowledgements	2
Abbreviations/acronyms	3
Introduction	4
A short history: From the Derg to Desalegn	5
Ethiopia's media landscape	6
Print media	6
Television	7
Radio	7
Telecommunications and digital communications	7
Legal regime	8
Journalistic guidelines	10
Guideline 1: Media to inform the public about all matters relevant to elections	10
Guideline 2: Balance and impartiality	10
Guideline 3: Special obligations where laws restricting freedom of expression are in force	11
Guideline 4: Government obligation to punish attacks against media personnel and property	11
Guideline 5: Sources	12
Guideline 6: Limits on prior restraint	12
Guideline 7: Media liability	13
Guideline 8: replies, corrections and retractions	13
Guideline 9: Reporting on election observers and monitors	13
Guideline 10: Opinion and analysis	14
Guideline 11: Election advertorials	14
Guideline 12: Direct access programmes	14
Guideline 13: Special information programmes	15
Guideline 14: Pictures, graphics and cartoons	15
Guideline 15: Voter education	16
Guideline 16: Opinion polls and election projections	16
Guideline 17: Mechanisms for regulating media and taking action on complaints	16
Guideline 18: Judicial Review	17
Guideline 19: Reporting results	17
Safety tips while covering elections	18
Mitigating and reducing risks while in the field while covering elections	18
Digital protection	23
Protection using a password	24

Acknowledgements

ARTICLE 19 Eastern Africa is very grateful to all persons who contributed to the production of this handbook. We especially thank Patrick Mutahi, Senior Programme Officer, for compiling it and the in-depth review comments from Henry O. Maina, Regional Director, and two anonymous Ethiopian journalists. Our gratitude also goes to Kipkurui Kaptelwa who edited the handbook.

ARTICLE 19 Eastern Africa appreciates the generous funding support of National Endowment for Democracy (NED) which has not only enabled the research and production of this handbook but ensured we continuously engage in pushing for greater freedom of expression in Ethiopia. However, errors and views are solely our own and do not necessarily reflect the position of NED.

Abbreviations/acronyms

EPRDF	Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front
ETV	Ethiopia Television
ERTA	Ethiopian Radio and Television Agency
ETC	Ethiopian Telecommunications Corporation
GTP	Growth and Transformation Plan
ITU	International Telecommunication Union
TGE	Transitional Government of Ethiopia

Introduction

On May 24, 2015 Ethiopia will hold its fifth national election to elect a new government. The elections come at a time when the Ethiopian economy has made great strides, achieving an estimated 10 per cent growth, one of the highest in Africa. However, Ethiopia's human rights record is appalling. Particularly poor is its lack of media freedom.

Ethiopia is Africa's second biggest jailer and detainer of journalists after its neighbour, Eritrea. Its broadcasting and telecommunications sectors are dominated by the state, and the minimal private media sector is heavily regulated and frequently censored. The dire situation concerning media freedom is compounded by a number of other factors including economic constraints placed on the media and civil society; low newspaper circulation figures and failure to properly invest in the communications infrastructure. These conditions thus make it difficult for independent journalists to freely operate, especially in fairly covering elections.

In a democracy, citizens appoint the government of their choice by voting for their preferred candidates at periodic elections. To be able to do this, they must be fully informed about who is running for office and what the candidates' programmes and backgrounds are. This in turn requires a free and pluralistic media and equitable access to the media for candidates, and a regulatory framework that enables freedom of expression. Free access to information, including that held by the government, is also crucial because proper scrutiny of the policies of the incumbent government is impossible if a climate of secrecy prevails. This means that a functioning access to information law needs to be in place, and those state secrets laws and other criminal restrictions should not unjustifiably counteract the free circulation of information.

These conditions are not present in Ethiopia. Most likely than not, fear of physical or professional reprisal may deter journalists from broadcasting information that reflects poorly on ruling party candidates or may motivate them to give undue coverage to such candidates. However, journalists can take the first step by adhering to professional ethics even in such a closed environment. Indeed, observing professional ethics forms the bulwark of protection of journalists.

This handbook serves two purposes. One, it provides readers with a snapshot of the media environment in Ethiopia, in order for them to understand the difficult circumstances that journalists operate in. Secondly, it offers Ethiopian journalists professional guidelines on covering elections and safety tips to consider while in the field.

ARTICLE 19 hopes this guide will be used by journalists to improve the quality of coverage of the Ethiopian elections and support fair, reliable, and informative reporting on issues that are relevant to voters, including the electoral process, campaigns and elections, while safely doing so.

Henry O. Maina
Regional Director

A short history: From the Derg to Desalegn

The 1974 military coup d'état that ousted Emperor Haile Selassie I and his regime ended more than 2000 years of imperial rule in Ethiopia. Following the coup, the military junta, led by General Mengistu Haile Mariam, which later came to be known as the Derg (committee or council in Ge'ez), declared that the country would follow a Marxist–Leninist path. What followed were 17 years of repressive military rule. The revolutionary regime was consumed by a series of crises. Notable among these were: a campaign of widespread domestic political violence; the Eritrean war of independence; the separatist uprising in the province of Tigray; the Ogaden war with Somalia in 1977-1978; drought and famine throughout the 1980s; and the isolation of the government from its socialist allies following democratic reform across eastern Europe and the former Soviet Union in the late 1980s and early 1990s.

General Mengistu dominated Ethiopian politics as head of the Derg from 1974 to 1991 when he was ousted by Meles Zenawi. Mengistu fled the country, eventually being granted asylum in Zimbabwe where he still resides. The Derg was responsible for the death of millions of people through famine, economic mismanagement, enforced resettlements and the elimination of thousands of suspected opposition supporters in urban areas by “the Red Terror”. When he assumed power as Prime Minister, Zenawi established Ethiopian People's Revolutionary Democratic Front (EPRDF) in 1989, out of the former Tigrayan People's Liberation Front. Military campaigns from the EPRDF and the Eritrean People's Liberation Front had precipitated the collapse of the weakened government in 1991, leading to the expulsion of Derg figureheads.

In July 1991, a national conference established the Transitional Government of Ethiopia (TGE) and adopted a Transitional Charter to prepare necessary conditions for a democratic election and transition to democratic governance. Meles Zenawi was appointed transitional president. A new constitution was adopted in August 1995 with a new national constitution, which remains the supreme law of Ethiopia. In the same year, the EPRDF claimed victory in a poorly contested election, and Zenawi became the country's first Prime Minister.

Zenawi went on to lead the EPRDF to success in national elections in 2000, 2005 and 2010. The 2005 elections were marked by violence. As the results came in, it became clear the opposition parties had won an unprecedented number of seats. When the announcements of the results were delayed, students in Addis Ababa began staging protests that turned violent. After the results were finally declared (372 seats for the EPRDF, 172 for the opposition) some members of the opposition called the elections “stolen”. More demonstrations were held and the police fired on the crowd, using live ammunition, killing scores of protesters. 131 ‘political detainees’ - with 21 journalists among them - were later formally charged with attempting to overthrow the government. In the 2010 elections, the EPRDF secured a 99.6% majority in Parliament. When Zenawi died on August 20, 2012

while undergoing treatment in a Belgium hospital, Hailemariam Desalegn was appointed Prime Minister to succeed him.

Ethiopia's Media Landscape

Following the 1974 coup that installed the Derg regime, the mass media became an instrument of propaganda under the centralised control of the party and Ministry of Information, serving as a mouthpiece for the regime's ideology. No privately owned or independent media existed throughout the Derg rule which ended in May 1991. Since 1991, private media have established themselves in the country but unfortunately, they have not flourished.

Print media

The print media in Ethiopia is characterised by very low circulation figures compared to the population size. The combined number of copies of both private and public publications does not exceed 100,000 per day, which, in a country with a population of 87.4 million people, is incredible low. But the actual readership is higher as five or more people are estimated to read each copy printed. Nevertheless, the readership is still largely confined to the educated urban elite. The high cost of printing, distribution outside Addis Ababa, and low literacy rates explain the low circulation of newspapers in Ethiopia.

Out of the three daily newspapers in Ethiopia, Addis Zemen and the Ethiopian Herald are state-owned while Daily Monitor is the only the privately owned publication. The latter has a circulation of around 2,000 copies. State-owned weekly newspapers include Al Alem, printed in Arabic, and Berissa, printed in Oromiffa. On the other hand Oromiya, Abyotawi Dimkrasi, and Woyin are some of the newspapers owned by political parties.

A number of other newspapers are privately owned and are issued weekly. These include: Addis Fortune, Capital Ethiopia, Ethiopian Reporter, Addis Admas, Asmat, Dagu Ethiopia, Ethiosport, The Gunners, Inter Sport, Mesenazeria, Medical, Negadras, Press Digest, Sub Saharan Informer, World Sport, and Yegna Press.

In recent years, a number of private newspapers such as Kedami Getse newspaper, Yekelem Kende newspaper, Fitun magazine, Jano magazine, Eboni Megazine, Liya magazine, Life magazine, Kalkidane magazine, Finote Netsanet news paper among others have ceased operations.

Television

Ethiopia Television (ETV) is the primary national television network. This is a government owned entity operated by the Ethiopian Radio and Television Agency (ERTA). ETV Channel 1 is the only free-to-air national television channel. It broadcasts in Tigrigna, Oromiffa, Amharic and English. ETV Channel 2 is available in Addis Ababa and is operated by the Addis Ababa regional government. Other more recently established state owned broadcasters include Dire Dawa Television and Oromia Television. There are no privately owned “free-to-air” television broadcasters in Ethiopia. Even though subscriptions to pay-TV services such as the South African-based DStv satellite and ArabSat Satellite are available, they remain expensive to the ordinary Ethiopians.

Radio

Radio is the most widely distributed and popular media format, with an estimated 70% of the country's largely rural population able access to radio broadcasts.

Radio Ethiopia, a government owned entity which broadcasts in Amharic, Oromiffa, Tigrigna, Afar, Somali, Arabic, English and French and the ruling EPRDF party-controlled Radio Fana (Radio Torch in English), are the only two radio stations that have a national reach.

Others such as FM Addis 97.1, Addis Ababa Region Radio Station FM 96.3, Amhara FM, Amhara Regional FM, Harrar Station, Metu Station, Debub Radio Station, Dire Dawa FM, and the Education Mass Media Agency are some of the state-owned radio broadcasters that operate locally.

The private radio stations such as Afro FM, Sheger Radio and Zami FM, which are based in Addis Ababa have limited reach. Though privately owned, Radio Dimitsi Woyane Tigray (DWET, or Voice of Tigray Revolution) is closely linked to the Tigrayan People's Liberation Front.

Eight community radio stations have been registered across the country, receiving funding from government, advertising and private donations. Argoba Radio; Jimma Radio; Kefa Radio; Kembata Radio; Kombolcha Radio; Korrie Radio; Sudie Radio, and Waghimra Radio, are operational. International radio broadcasts are received in Ethiopia from Voice of America, Deutsche Welle, BBC World Service, Radio Cairo and Radio Vatican.

Telecommunications and digital communications

Ethio Telecom, formerly the Ethiopian Telecommunications Corporation (ETC), is not only the sole telecommunications service provider but also the only Internet service provider Ethiopia. The Ethiopian government notes that only 62.14% of the population are within a 5km distance of the nearest telephone connection. The International Telecommunication Union (ITU) estimate that only 1.1% of the Ethiopian population are Internet users and attributes this to low penetration levels, high cost of mobile telephony services, lack of competition and state's deliberate failure to liberalise the telecommunications sector.

In December 2010, as part of the Ministry of Finance and Economic Development's Five Year Growth and Transformation Plan (GTP), France Telecom, whose international known brand name is "Orange", took over management of the ETC as part of a two year €30 million contract. The change in management was marked by the rebranding of the ETC as "Ethio Telecom", although the entity remains an entirely state owned corporation with a monopoly over all telecommunication services. The five-year plan does not indicate any intention to liberalise government control over the telecommunications infrastructure or service delivery. Consequently, Ethio Telecom's monopoly therefore is likely to endure. However, in recent years, there has been an increase in small-scale private contracting and limited private resale of services. The GTP also indicates that government control over information flows will be maintained if not tightened – one of its "key targets" is "to prevent and fully control illegal activities and thereby ensure the security of the ICT system."

Legal regime

Article 29 (2-5) of the Ethiopian Constitution protects the right to freedom of expression and information. But contrary to this constitutional provision, the state employs its oppressive legal regime to stifle freedom of expression in the country. The government's self-interest in suppressing any form of criticism is reflected in the number of journalists in prison and self-imposed exile.

The Ethiopian government continues to use the Criminal Code of 2004 and Anti-Terrorism Proclamation of 2009 to suppress critical media. Since its enactment, the Anti-Terrorism Proclamation has been used to prosecute 22 journalists and bloggers. ARTICLE 19 has consistently pointed out that the Proclamation infringes on the right to freedom of expression and information because of its broad definitions of "terrorist acts," which encompasses a wide range of legitimate expression hence allowing critical reporting to be penalised where there is no risk or threat to national security. The Proclamation has also granted the state broad executive powers of surveillance (Article 14), warrantless search

(Article 16) and seizure (Article 26) and warrantless arrests and detention (Article 19) hence exposing journalists to harassment and intimidation, undermining their right to protect the anonymity of their sources.

Lack of media independence and plurality in Ethiopia is a deeply concerning issue. In fact, because of constant harassments and prosecutions, Ethiopian journalists cannot exercise their right to freedom of expression. The Freedom of the Mass Media and Access to Information Proclamation of 2008 incorporates the draconian Criminal Code, which provides aggravated damages for civil defamation, establishes a licensing system for the printed press and allows the executive to impound periodicals and books. The Broadcasting Service Proclamation of 2007 similarly entrenches the executive's control over the media, failing to advance the principles of media independence and pluralism.

Despite Ethiopia having one of the lowest rates of internet penetration in Africa, the government has continuously filtered online contents while certain blogs or news sites from dissidents in the Diaspora have been blocked domestically. The Ethiopian government rejects the notion that it employs any Internet censorship of any kind - filtering, blocking or surveillance. However, it has been reported that the Ethiopian Telecommunications Agency has been requiring Internet cafes to log the names and addresses of individual customers since December 2006. Websites belonging to opposition party and those with critical political content appear to be a priority for blockings for example: www.opride.com; www.ethiomeia.com; www.nazret.com; www.zehabesha.com are not available in the country. In June 2012, Ethio Telecom took steps to block the use of the secure browser, Tor, which allows users to bypass blocked websites and browse anonymously.

Part III of the Freedom of the Mass Media and Access to Information Proclamation establishes a legal framework for the right of access to information, with implementation beginning in January 2012 under the oversight of the office of the ombudsman. While this is a positive development, ministerial guidelines have not been published to outline how the access to information law can be actualised. Public officials rarely give out public information, especially when sought by academics or private media. Access is limited to state-owned media outlets and individuals need to pass through highly bureaucratic procedures to get information.

Journalistic guidelines

To ensure safety of journalists working in Ethiopia, ARTICLE 19 has developed a 19-point guideline to be adhered to at all times. These are expounded below:

Guideline 1: Media to inform the public about all matters relevant to elections

In the period preceding, during and immediately after an election, the media have a duty to inform the public about the political parties, candidates, campaign issues, voting processes, and other matters relevant to the election.

In order to make informed choice, voters need to have the necessary information to register and vote, and to make informed choices regarding matters that are the subject of elections.

Some of the information the journalist is required to provide citizens include:

- Who may vote and who may run for office?
- Where, when and how does a citizen register to vote?
- Where, when and how do citizens cast ballots?
- What kind of election is this (legislative, presidential)?
- What are the positions to which candidates will be elected and what powers and responsibilities will those elected enjoy?
- Who are the candidates and what political parties do they represent?

The right to vote “without distinction of any kind” encompasses the right of people who are illiterate or only minimally educated to have access to the necessary information. The government is obligated to broadcast election programmes unless it undertakes other information initiatives that would reach as many people as would broadcast.

Guideline 2: Balance and impartiality

- Media have a duty to be balanced and impartial in their election reporting and not to discriminate against any political party or candidate in granting access to air time. This duty requires that news, interview and information programmes must not be biased in favour of, or against, any party or candidate.
- At a minimum, comparable events should be given comparable coverage. If a station covers a speech or election rally of one party's candidate, for example, it must give comparable coverage to other parties' speeches or rallies. Comparable coverage includes comparable length and comparable kind of coverage and, for television coverage, involves comparable footage of events or speakers.

-
- Broadcasting unimportant statements or summarising statements is not comparable to broadcasting the highlights of a candidate's speech that received the most applause or broadcasting the speaker's actual voice.
 - Journalists must ensure that their election reports are factual and accurate, and they must strive to provide fair, balanced and impartial coverage.
 - Gather as much information as possible about each political contender: party structure and operations, financing sources, regional strengths and weaknesses, political importance on the national and/or local level, past and present alliances, major campaign themes, performance in past elections.
 - Journalists must strive to obtain comments from anyone who is mentioned in an unfavourable context and all claims must be tested against the evidence. It is imperative that all information is counterchecked for accuracy and clarity before it is reported.
 - The words of candidates must be reported correctly to accurately reveal their meaning, and explain the context without exaggerating partial meanings. Looking for more than one opinion, voices or diverse views helps overcome the appearance of bias or favouring only one side. Put in quotes what is said in press releases or in press conferences and/or attribute them properly. When allegations are made, demand explanations from the sources.
 - Clearly distinguish between official activities of government members and their activities as candidate or party member.

Guideline 3: Special obligations where laws restricting freedom of expression are in force

- Any laws that restrict freedom of expression in breach of international law and standards must be abolished. This is because existence of such laws, which restrict freedom of expression, will limit political debate and hamper the media's ability to give full and free coverage to the election, thereby interfering with the fairness of the election process. It is recommended that such laws be abolished in good time before the election campaign begins. In Ethiopia, some of the problematic laws include the Anti-terrorism Proclamation (2009) and the Criminal Code

Guideline 4: Government obligation to punish attacks against media personnel and property

- The Government must make special efforts to investigate all acts, or threatened acts, of violence, intimidation or harassment directed against media personnel, or any act

of destruction of the property or premises of a media outlet, particularly where there is any reason to believe that the act was motivated by an intent to interfere with media freedom, and to bring those responsible to justice.

Guideline 5: Sources

- During elections, journalists should establish a network of sources within the political parties. Identify and establish relationships with each party's spokesman or with an important official of each campaign so that they are able to reach them quickly when you need information from them or will need to set up an interview with a candidate, or to get their immediate responses to campaign developments.
- It will also be helpful to draw up a roster of experts to consult for commentary on the campaign.
- Journalists must observe professional secrecy regarding sources of information obtained in confidence.
- Unnamed sources should not be used unless the pursuit of the truth will best be served by not naming the sources that must be known by the journalist and communicated to the editor.
- When material is used in a report from other sources, they should be indicated in the story.
- Media should desist from using the shield of sources to disguise their personal opinions.

Guideline 6: Limits on prior restraint

- There must be no censorship of any election programme. The government should issue a clear statement to the public and all media that they will not be penalized in any way for printing or broadcasting programmes merely because they are critical of the government, its policies or the ruling party.
- The government or government media must not interfere with the printing or broadcast of an election programme, unless it is absolutely certain that a restraint is necessary to prevent a substantial harm to a legitimate interest, such as an act of violence. Any decision to restrain a programme must be promptly reviewed by an independent body in order to determine whether the restraint was necessary or whether it constituted an act of censorship.
- Broadcast channels are entitled to pre-screen programmes in order to ensure that they do not violate any law but this process should not be used as a pretext to delay transmission of any programme.

-
- The standards used by the government or media, in determining whether or not to broadcast an election programme must not be so vague or broadly defined as to leave an overly wide margin of discretion to the authorities responsible for enforcing the law. In case of breach of the law, the penalty must be reasonable and proportionate to the crime.

Guideline 7: Media liability

- It is strongly recommended that the media be exempted from legal liability for unlawful statements made by candidates or party representatives and broadcast during the course of election campaigns, other than those which constitute clear and direct incitement to violence. The parties and speakers should be held solely responsible for any unlawful statements they make.

Guideline 8: Replies, corrections and retractions

- Any candidate or party that makes a reasonable claim of having been defamed or otherwise injured by the media should either be granted the opportunity to reply or be entitled to a correction or retraction.
- The reply, correction or retraction should be approximately the same length, and should be broadcast in approximately the same time or period, as the alleged defamatory statement.
- It is recommended that an impartial body (a self-regulation mechanism) be entrusted with deciding complaints against the media including allegations of defamation and incitement to hatred or violence. This body should be empowered to order a right of reply, correction or retraction, and its decisions should be subject to review by the courts.

Guideline 9: Reporting on election observers and monitors

- Media houses must scrutinize the work and reports of election observers and election monitors, including their identity i.e. the organisations and institutions they are from, their expertise and experience in election observation or election monitoring. They must report the methodologies used by election observers and election monitors and how they arrive at their conclusions.

Guideline 10: Opinion and analysis

- Editorial opinion must be clearly distinguished from fact or news.
- A diversity of opinions representing a wide range of views especially those of contesting candidates and political parties should be allowed across all media.
- In case a media house decides to endorse candidates or parties, this must be clearly indicated and not presented as a news report.
- At all times, analysis should provide insights based on research and diversity of expert opinions which will in turn enable voters to get a deeper understanding of processes, issues and candidates.

Guideline 11: Election advertorials

- Political adverts and advertorials should be clearly distinguished from editorial content. Before and after each party election broadcast there should be a clear statement identifying it as such.
- Where media give political parties time slots to air programmes setting out their policies to voters, the content of the programmes will primarily be the responsibility of the party. However, the media house remains responsible for the content and should require candidates and political parties to obey laws and not impinge on freedom of expression, but instead observe standards that pertain to accuracy and fairness.

Guideline 12: Direct access programmes

- Government media must grant political parties or their candidates air time for direct access programmes on a fair and non-discriminatory basis.
- Governments have an obligation to ensure that parties and candidates have access to government media to broadcast their views during election campaign periods. Such access is an essential aspect of the right to freedom of political communication in light of the tremendous impact of radio and television on public opinion and the public service nature of government-owned media.
- Direct access programmes provide an opportunity for political parties and candidates to express their positions in their own words; for small parties and independent candidates to broadcast their views; and for parties to respond to negative statements or comments made about them. Because of the candidates' or parties' control, direct access programmes convey the style and other intangible information about the candidates and parties as well as the flavour of unfettered political communication.
- Direct access programmes are particularly important where the media are in reality, or are widely perceived to be, under some measure of government control such as in

Ethiopia. In such circumstances, denying political parties the opportunity to present their own programmes runs an unacceptable risk of interfering with their right to communicate their messages and of undermining public confidence in the fairness of the election process.

- Direct access must be granted on a fair and non-discriminatory basis to all parties registered for an election or to all candidates in the case of presidential elections.
- It is recommended that the allocation of air time be carried out by an independent body in consultation with, and with the agreement of, all the parties.
- Where air time is allocated on the basis of rough proportionality, some amount of time must be allocated to small parties, parties with strong support in only a few regions, parties without parliamentary seats, new parties and independent candidates.
- The amount of time allocated to the parties or candidates must be sufficient for them to communicate their messages, and for the voters to inform themselves about the issues, party positions, and qualifications and character of the candidates.

Guideline 13: Special information programmes

- The media should broadcast programmes that provide an effective opportunity for journalists, current affairs experts and/or the general public to put questions to party leaders and other candidates, and for candidates to debate with each other.
- Special information programmes include candidate forums and debates, interview programmes, and programmes that provide an opportunity for audience members to pose questions.
- While editors have greater editorial discretion in deciding which parties, candidates and commentators should appear on such programmes than on news broadcasts, their discretion is subject to the general obligations of fairness and impartiality. At the least, representatives of all major parties should be invited to participate in such programmes.

Guideline 14: Pictures, graphics and cartoons

- Pictures, graphics and cartoon of contestants, political parties or issues raised by political parties should have due regard to principles of accuracy, impartiality and fairness expressed above.
- Journalists must avoid using any manipulative techniques to distort a story to the advantage or disadvantage of any election contender. This includes avoiding any politically motivated authorship, deceptive camera angles or other unprofessional acts designed to put any person or policy in a negative light.

Guideline 15: Voter education

- Voter education programmes must be accurate and impartial and must effectively inform voters about the voting process, including how, when and where to vote, to register to vote and to verify proper registration; the secrecy of the ballot (and thus safety from retaliation); the importance of voting; the functions of the offices that are under contention; and similar matters.
- Voter education programmes must reach the greatest number of voters feasible; include programmes in minority languages and groups that traditionally may have been excluded from the political process, such as ethnic or religious minorities, women and indigenous groups.

Guideline 16: Opinion polls and election projections

- If a media house publishes the result of an opinion poll or election projection, it should strive to report the results fairly and, in particular, to publish all readily available information that would assist the listeners in understanding the poll's significance. This includes: identify the organization that conducted the poll, the organisation or party that commissioned and paid for the poll, the methodology employed, the sample size, the margin of error, and the fieldwork dates. In addition, the media should state that the poll reflects public opinion only at the time that the poll was taken.
- Reporting of exit polls should be clearly identified as such and not as a reflection of how all voters have actually voted and what the outcome of the election will be.
- Opinion poll reporting should reveal a sample of the exit poll, the organisation that conducted and financed it, its methodologies and the margin of error.
- Results of exit polls should not be announced or broadcast until after the last polling stations have closed.

Guideline 17: Mechanisms for regulating media and taking action on complaints

- Media must be monitored and regulated by an independent, impartial body. This body should be responsible for hearing and taking action promptly on complaints concerning violations by the media, and by political parties and candidates.
- The body should receive complaints from parties, candidates and citizens. It should be empowered to order prompt rectification, retraction or a right of reply and to seek enforcement of its orders.
- The body must make all of its decisions promptly. In particular, any claimed violation that has the result of preventing or delaying the airing of a direct access programme must be reviewed speedily.

Guideline 18: Judicial Review

- Actions and decisions of a body charged with regulating media must be subject to judicial review, which must be carried out on an expedited basis.
- Any decision that has the effect of prohibiting the transmission of a direct access programme must be reviewed in a particularly speedy fashion.

Guideline 19: Reporting results

- Media is supposed to inform the electorate on the election results in a comprehensive way, as they become available, whether provisional or final, as released by the Electoral Management Body.
- Journalists should take special care when predicting final results based on partial results available and provisional results should be indicated as such.
- Journalists must exercise caution, care and responsibility in reporting parallel vote tabulation to avoid confusing or mixing up official tallies and parallel tabulation. In reporting parallel vote tabulation, media need to reveal which individual or organisation commissioned and paid for the parallel vote tabulation, the purposes of the parallel vote tabulation and the methodology used.

Safety tips while covering elections

The exercise of independent, critical and balanced journalism is an essential element for consolidating democracy and increasing informed political participation and accountability. Elections as a political process, in particular, can pose unique challenges to the exercise of the right to freedom of expression through the freedom of the press. Even though it is the State's responsibility to ensure security measures for the exercise of freedom of the press, it is of essence that journalists, media managers and editors have basic knowledge to minimise the risks and threats and hence be in a position to continually inform the society.

Security measures in the exercise of journalism are not a synonym for self-censorship. On the contrary, the recognition and management of risks through prevention and self-protection measures can be a useful tool against uncertainty and insecurity. Ultimately, the exercise of ethical and independent journalism is the main tool for self-protection. In particular, the ethical treatment of the sources, coverage of topics related to violence from a respectful perspective of the victims, as well as the professional and critical view.

Knowing the context, understanding and mitigating threats, as well as assuming them consciously and being informed, are elements that can significantly improve the security conditions for coverage in areas of risk.

Mitigating and reducing risks while in the field while covering elections

This section gives an overview of how to mitigate and reduce risks while in the field while covering elections.

Before going to the field

- Have knowledge of personal safety. All media houses must provide it, and if not, the journalist must find a way of having these training resources.
- Evaluate the risks of coverage in terms of personal safety and the area being covered. Assess who or which of the editorial team will go to the place and who will support and which tasks. Teamwork is the key to safety.
- Contextualise and know the various factors in play: Political parties, religious groups, gender, organised crime, economic interests, criminals gangs among others of the area where you are reporting from.
- Define the threshold of acceptable risk to be assumed.
- Have health and life insurance.
- Determine if coverage can be done in a few hours or if you are required to remain in the same place and sleep there. If so, you must have the necessary supplies, or determine in advance where to find lodging. Do not waste time searching later.
- Make sure that standard press credentials are valid, and determine what special credentials will be required for campaign coverage.

-
- Find out from press-regulatory authorities what rules will apply to news organisations during the election period

Know your way around

- Know how to get to your area of coverage. For example, do you need a map to guide you in the area or a street directory? Is it information you can download from the Internet? Google Maps (maps.google.com) is an excellent tool.
- Establish the means of transport more accessible to reach the area.
- Plan simple and logical answers to the worst of situations that can be addressed, and the consequences that may result. For instance, what if there is a riot? What evacuation routes will you use in an emergency? If the routes are established with a map you need to corroborate the site physically when on the ground.
- Have the proper documentation: Media accreditation, passes for specific areas, passport or identity card. However, the exposure of documents must be done carefully. Never show all and one is enough. In some cases, or situation you may be advised not to show identification.
- Carry a first aid kit and survival kit if you will be going to an area where you suspect violence may occur.
- Keep your distance from other cars at traffic lights, so that you can be able to leave in an emergency. Look not only forward but also backwards.
- Never follow a routine and avoid the same routes of travel, food places, times, places of amusement among others and change them all the time.
- Do not wear headphones, listening to any audio material, if you're in the car, taxi or public transport or talk on the phone since you may lose the opportunity to detect danger. It is important to constantly flip to the side or look in the mirrors to detect unusual movements or the presence of a suspicious vehicle.
- Check for suspicious cars in the neighbourhood before you get off the car to get to your home or office. If detected, continue walking and try to see its features and, if possible, the number plates.

Telephone

- Use of telephone should be rational.
- Do not use cell phone to talk about sensitive issues since it is very easy to intercept.
- Avoid personal telephone conversations being heard by others.
- Install caller identity both in your cell phone to identify the callers who are not in your address book.
- Do not give your name or number in the answering machine nor leave a long message which can easily identify your voice.
- Get a private phone number for use by family members and friends, which is different from the official one.

-
- Record telephone conversations especially if they are threats.
 - Do not give your name when you talk on the phone and you do not recognise the other voice. Try to identify the caller first.
 - Do not panic when you receive a threat. Just listen and not commit to anything. Do not challenge the menacing dialogue with anyone. Remember the accent or slang of the other person on the line and what they say, write what they tell you in case you are not recording. Transcribe the details immediately after the call is terminated.
 - Report the threats immediately to your supervisor and police. Also consider alerting other human rights organisations.
 - Take safety measures considering the nature of threats e.g. an insult or a call not to work on specific issues is not the same as being told that you will be killed.
 - Talk with your family about the security measures to be adopted as a result of the threats so that they can know how to respond in case of danger.
 - Discuss what to do about the situation with your supervisors: whether to keep a low profile, report to the police, go public in the newspaper or broadcast. Any action must correspond to the threat at hand.
 - Do not save telephone numbers of your family in an obvious manner that can make them be easily identified and hence be easily used to call them to extort money.
 - Key lock your cell phone so that if it is stolen the contacts are not easily accessible.
 - Have emergency phone numbers easy to locate, encoded so that you can activate them with a key.

How to tell if your phone is tapped

Check battery life: Take note of the lifespan of your battery. The phone's battery gets used when it is sending voice or text information to the source of the bug, or if someone is remotely activating the microphone. If the battery life is suddenly significantly shorter than it used to be, even after getting a new battery, your phone may be bugged. (There are applications that monitor battery life and history)

Feel your phone: Check the temperature of your phone. The battery in your cell gets warm when it is being used, so, when you have not been on the phone and it feels warm, it may have been in use without your knowledge.

Monitor strange activity: Monitor unusual activity by your phone. If it suddenly starts turning on and off by itself, has difficulty shutting down or won't shut down at all, it may be subject to unauthorised use.

Watch for coded text messages: If you get a text message that seems like data coding, with numbers and symbols instead of words, this could indicate misdirected attempts at data transmission by someone else.

Listen for background noise when you are on a call: Echoes, static, or clicking sounds may be caused by line or transmission interference, or by equipment used by someone tapping your call.

Pay attention to your phone bill: Inspect your phone bill every month. If it indicates a spike in text or data transmission, someone else may be using it.

Determine whether your land line is tapped: Find out if your land line is tapped by locating your Serving Area Interface, also known as a B-Box or cross-connect box. Determine which pair of wires, known as the cable pair, are associated with your phone number, and see if there are any duplicate lines or electronic devices connected to them.

Hire a company to perform a wiretap detection sweep: Many companies offer such services, but they typically only pick up devices being used on your premises. Unfortunately, this is not applicable in Ethiopia.

Solidarity Network

- Know people and organisations that can help you either permanently or temporarily in case of danger. This can be government officials, civilians, colleagues, church leaders, NGOs, civil society organizations etc
- Speaking the same language with the people is always useful as it generates empathy.

Gender

- Violence or gender-based aggression manifest in different ways, therefore it implies greater care. Sexual harassment, sexist attitudes, the possibility of sexual assault, involves risks and preventive measures that vary according to each individual gender identity.
- Having training on safety and protection measures is important.
- Evaluate the threats and risks before going to the field and be clear on how to deal with them.
- Wear outfits that fit easily and comfortably.
- Keep a decent distance from an interviewee and maintain a professional source-reporter relationship.
- If you are pregnant, measure the physical risks of exposure according to the stage of gestation. It would be illogical for example, to send a woman with an advanced pregnancy to cover a demonstration since there might be a likelihood of riots.
- Keep your bosses, friends or family informed of your activities in areas of risk.
- Do not take unnecessary risks or go beyond your control.
- Maintain control of your situation to avoid putting your life in the hands of third parties.
- In case of sexual assault, get medical and psychological help.

Coverage of demonstrations

- Have prior knowledge of risks, hostility by possible demonstrators, previous aggressive statements, and security, number of police officers going to be present etc.
- Have a first aid kit and a gas mask.
- Have a map for getting to and from the site or thoroughly know the area of coverage.
- If you have a vehicle, always park it in a remote area with quick exit.
- Know how to protect your computer if protesters and security forces are seeking to seize it.
- Work in groups with colleagues or make eye contact or by phone or other means of communication with them.
- Always express, as far as possible, that you are a journalist.
- Carry some identification visible, badge of the media to which you belong, so as not to be identified as belonging to one side.
- Be in charge of your movements at all times.
- Use communication codes with colleagues and even have agreed time of entry and exit of a place.
- Identify a keyword to alert others that you are in danger and this should be kept secret.
- Do not be carriers of messages for any party.
- Do not wear clothing similar or close to those of a political party.
- Move without protection of any of the parties. Work and move in groups with colleagues.
- Listen to all sides of the story.
- Have a good physical and mental condition.
- Keep in hand only the minimum personal documents, no addresses or phone numbers, little money, a credit card with little spending power. Do not bring pictures of family and valuables.

Dealing with sources

- If possible, meet the source while accompanied by someone else.
- Arrange the meeting on neutral territory and during the day.
- Know the route of arrival and departure of your venue of your meeting with the source.
- Maintain contact with your boss or colleague.
- Maintain control of your movement and know your surroundings. Be aware of abnormal movements and actions.
- Do not purchase information. Never accept bribes or personal benefits.
- Confidence. “Win” over the source, either from the respect for their views or establish an approach from simple strategies.
- You should always have prior information when going to interview a source, know their intentions and motives, knowledge of the topic which you will deal with. Lack of information leads immediately to falling at risk of manipulation.

Coverage of crime scenes

- Assess whether the perpetrator of the crime may be in the area. If so leave and come to the area once you confirm that there are no threats of more violence. If you feel in danger, do not hesitate to leave the area.
- If you take photographs or video of the perpetrator or perpetrators of the act, you should not be seen by them. If this is not possible, refrain from doing so because you may end up being a victim.
- While publishing or broadcasting pictures of the crime and perpetrators, take all necessary safety measures
- Establish, in the case of an accident, whether or not there are hazardous materials that can burn.
- If there are any injuries, inform the relevant authorities and medics.
- Regularly get psychological and counselling care and services.
- Be sensitive when dealing with victims. Understand their situation, be polite, avoid at all times to re-victimise or stigmatise.

Securing your family

- Establish codes of communication to enter the home, to a phone call or text messages. It can consist of a word or a short sentence of something that seems irrelevant.
- Be clear about what to do and who to call in an emergency.
- Identify your neighbours, their habitual movements and their cars.
- Install some measure of security in the home: Alarm, intercom or videophone, gates, curtains that are not translucent, electric garage, guard dog, automatic light outdoors and plates reinforced doors among others.
- Discover the weaknesses in the safety of our homes and try to address them.
- Implement strict measures in and out of the house and involve the children too e.g. do not open for strangers, unknown vendors or couriers, surveyors, technical services which have not been called for such as telephone, water, and gas.
- If you get to see suspicious people hanging around the house, delay to get in until you ascertain their identities and mission.
- Never follow a routine, neither personal nor family, avoid the same routes of travel, food places, times, places of amusement among others and change them all the time.
- It is advisable to instil in children not to give telephone details, addresses, or activities to outsiders.

Digital protection

- Use tools like Avast, Spybot and Comodo Firewall to protect your computer from malware such as viruses and spyware

Protection using a password

- Make it long
- Make it complex
- Make it practical
- Do not make it personal
- Keep it secret
- Make it unique
- Keep it fresh

Remembering secure passwords

It is important to use different types of characters when choosing a password. This can be done in various ways:

- Varying capitalisation, such as: 'My naME is Not MR. MarSter'
- Alternating numbers and letters, such as: 'a11 w0Rk 4nD NO p14Y'
- Incorporating certain symbols, such as: 'c@t(heR1nthery3'
- Using multiple languages, such as: 'Let Them Eat 1e gateaU au ch()colaT'

Recording passwords securely

- Record them in a portable, encrypted secure password database, such as KeePass.

How to recover lost information

- When you delete a file in Windows, it disappears from view, but its contents remain on the computer. Even after you empty the Recycle Bin, information from the files you deleted can usually still be found on the hard drive.
- There are several programmes that can restore access to recently-deleted files, including a tool called Recuva.

How to destroy sensitive information

- Eraser is special software that removes data securely and permanently. Using Eraser is a bit like shredding a paper document rather than simply tossing it into a bin and hoping that nobody finds it.
- Wiping means replacing, or 'overwriting,' your sensitive information, rather than simply deleting it. It is recommended when destroying outdated backups or before giving old hard drives away.
- The more times information is overwritten, the more difficult it becomes for someone to recover the original content. Experts generally agree that three or more overwriting passes should be made; some standards recommend seven or more.

Tips on using secure deletion tools effectively

- Create an encrypted backup of your important files
- Delete all unnecessary files, from all storage devices, and empty the recycle bin
- Wipe temporary files using CCleaner.
- Wipe all of the free space on your computer and other storage devices using Eraser. You might need to let this procedure run overnight, as it can be quite slow.

How to keep your Internet communication private

- The Internet is an open network through which information typically travels in a readable format. If a normal email message is intercepted on the way to a recipient, its contents can be read quite easily.
- To keep internet communication private, journalists can use tools like The RiseUp email service; The Off the Record OTR plugin for the Pidgin instant messaging programme; and Mozilla Firefox and the Enigmail add-on for the Mozilla Thunderbird email client.

Tips on responding to suspected email hacking and surveillance

If you suspect your email account has been hacked or compromised, you can take steps to reduce the damage done. While it is difficult to be certain, there may be clues such as:

- You notice any changes to your email account content or settings that you did not make
- Your email contacts notify you that they have received an email that you did not send
- You cannot login to your email account, though you are sure your password and other settings are correct;
- If on your account activity log you see that your account was accessed at time that you do not remember or from a place (or IP address) that you did not go to.

In such situations, you may want to take some cautionary action:

- Stop using this email account for sensitive information exchange, at least until you understand the situation better.
- Immediately change your password.
- Use a different and strong password
- Consider using KeePass to store and manage all your passwords.

Mitigate information loss and impact to your community.

- It is important to make a response plan.
- Knowing what sensitive kinds of information you had in your account and determining the persons with whom you exchange information via that account
- Decide whom you should alert and what other accounts you will have to revisit or close.
- Research how your account was compromised; a weak password, or due to malware infection, etc.

-
- Review security of all of your devices that access emails from this account, and devices on which you stored the password of this email account.

በኢትዮጵያ ምርጫን ለሚዘግቡ ጋዜጠኞች የጥንቃቄ መምሪያ

ምስጋና

አርቲክል 19 ምስራቅ አፍሪካ ይህ የጥንቃቄ መምሪያ እንዲዘጋጅ የረዱ ግለሰቦችን ሁሉ ያመሰግናል። በተለይም ሲኒየር ፕሮግራም አፈሰሩ ፓትሪክ ሙታሂ ይህንን የጥንቃቄ መምሪያ በማሰናዳት ኃላፊነታቸውን ተወጥተዋል። የሪጂናል ዳይሬክተሩ ሄንሪ ኤ. ማይናም በጥልቀት መሰናዶውን ተመልክተው አስተያየታቸውን ሰጥተውበታል። ሁለት ለጥንቃቄ ሲባል ስማቸው ያልተጠቀሰ ኢትዮጵያውያን ጋዜጠኞችም ሳይረሱ ማለት ነው።

አርቲክል 19 በናቨናል ኢንዱስትሪ ፎንድ (NED) የተደረገለትን ደግነት የተሞላበትን ድጋፍ እጅግ ያመሰግናል። ፡ በእነርሱም ድጋፍ ይህ ጥናት እና የጋዜጠኞች ጥንቃቄ መምሪያ ብቻ አልታተመም፤ በኢትዮጵያ የመናገር እና የመጻፍ ነፃነት እንዲረጋገጥ ተከታታይ ስራዎችም ተሰርቷል፤ እንዲሁም ግፊት ተደርጓል።

ምህፃረ ቃል/ የአጭር ቃላት መፍቻ

አህአዴግ:	የኢትዮጵያ ህዝብ አብዮታዊ ዴሞክራሲያዊ ግንባር
አ.ቲ.ቪ:	የኢትዮጵያ ቴሌቪዥን
አ.ሬ.ቴ.ድ:	የኢትዮጵያ ሬድዮ እና ቴሌቪዥን ድርጅት
አ.ቴ.ኮ:	የኢትዮጵያ ቴሌኮሙዩኒኬሽን ኮርፖሬሽን
እትዕ:	የእድገት እና ትራንስፎርሜሽን ዕቅድ
አ.ቴ.ዩ:	ኢንተርናሽናል ቴሌኮሙዩኒኬሽን ዩኒየን
ኢ.ሸ.መ:	የኢትዮጵያ ሽግግር መንግስት

ማስታወሻ

- ⊗ ካልተጠቀሰ በስተቀር በጥንቃቄ መምሪያው ላይ ያሉ ቀናት በሙሉ እንደ ኤሮፖዊያን አቆጣጠር የተቀመጡ ናቸው።
- ⊗ አንዳንድ የእንግሊዘኛ ቃላት የበለጠ ገላጭ ሆነው በመገኘታቸው እንዳሉ ተቀምጠዋል፤ እነዚህ ቃላት በነጠላ ትዕምርተ ጥቅስ ውስጥ ተቀምጠዋል።

መግቢያ

እንደ ኤሮፓውያን አቆጣጠር ሜይ 24፣2015 ወይም እንደ ኢትዮጵያዊያን አቆጣጠር ግንቦት 16/2007 ኢትዮጵያ አዲስ መንግስት ለመምረጥ አምስተኛውን ምርጫ ታደርጋለች። ምርጫው የመጣው ደግሞ የኢትዮጵያ ኢኮኖሚ ታላቅ እድገት እያሳየ በሚገኝበት እና ዓመታዊ እና ግምታዊ 10 ከመቶ እድገት እየተመዘገበ ባለበት ሰዐት ነው። ይህ ደግሞ በአፍሪካ እድገትን እያስመዘገቡ ከሚገኙ ሀገራት ከፍተኛው ነው። ሆኖም የኢትዮጵያ ሰብዓዊ መብት አያያዝ እና አጠባበቅ ሪከርድ አስፈሪ እና ዘግናኝ እየሆነም ነው። በተለይ የመገናኛ ብዙሃን ነፃነት ከሀገሪቱ እየጠፋ ነው።

ኢትዮጵያ ከአፍሪካ እኩያዎቿ ጋር እንኳን ስትነፃፀር ጋዜጠኞችን በማሰር እና ወህኒ በመወርወር ሁለተኛዋ መጥፎ ሀገር ናት። በዚህ ክፋት የምትልቃት ጎረቤቷ ኤርትራ ብቻ ናት።

የብርድካስቲንግ እና ቴሌኮሙዩኒኬሽን ዘርፎች ምሉዕ በሙሉ ሊባል በሚያስችል ቁጥር በመንግስት ቁጥጥር ስር የወደቁ ሲሆን እጅግ በትንሹም በግል ይዘታ የሚገኙትም የህትመት ውጤቶች ከባድ ቁጥጥር እና ስልታዊ ቅደም ምርመራ የሚደረግባቸው ናቸው። የመገናኛ ብዙሃን እና የጋዜጠኞች ነፃነት አስቸጋሪ በሆነባት ኢትዮጵያ የግል የመገናኛ ብዙሃን ችግር የትየለሌ ናቸው። በጥቂቱ ለመጥቀስ ያህል የመገናኛ ብዙሃን እና የሲቪል ማህበራት ላይ የሚደረገው የኢኮኖሚ ጫና፣ ዝቅተኛ የጋዜጦች ስርጭት ቁጥር፣ በኮሙዩኒኬሽን መሰረተ ልማት ላይ ገንዘብን የማዋል ፍላጎት ማጣት መነሳት ይገባቸዋል። እነዚህ ሰበቦች እና ምክንያቶች ነፃ ጋዜጠኛው ሙያውን በነፃነት እንዳይከውን ይገድቡታል። በተለይ ምርጫ ላይ ዘገባን ሲያደርግ ፍትሐዊ እንዳይሆን ያቆሙታል።

በዲሞክራሲ ውስጥ ዜጎች የሚያስተዳድራቸውን መንግስት በድምፃቸው የመምረጥ፣ የሚፈልጉትን የምርጫ ዕጩ ወቅቱን ጠብቆ በሚደረግ ምርጫ የማሳወቅ መብት አላቸው። ይህን በብቃት እና ንቃት ለመከውን በመረጃ ምሉዕ መሆንም ይጠበቅባቸዋል። ማነው ስልጣን ለመቆጣጠር እየተወዳደረ ያለው? የምርጫ ዕጩው ጥርግራም ምንድን ነው? ተወዳዳሪው ሰብዓዊ እና ትምህርቱ ምን ይመስላል? የሚለውን ማወቅ አለባቸው። ይህ ደግሞ ነፃ እና ብዙሃኑን የታከለበት የመገናኛ ብዙሃንን ይፈልጋል። ዕጩዎቹም ራሳቸውን የሚያስተዋውቁበት በቂ በሚዲያ የመቅረብ እና ራስን ማስተዋወቅ ዕድሎች ይሻሉ። የቁጥጥር መድረኩም በነፃነት የመናገር እና የመጻፍ መብትን የማይጋፋ መሆን ይጠበቅበታል። በመንግስት ቁጥጥር ስር የሚገኝ መረጃን በነፃነት የማግኘት መብት የግድ አስፈላጊ ነው። ምክንያቱም በአግባቡ የተመረመሩ እና በህዝብ የተተካ በስልጣን ላይ የተቀመጠው መንግስት ፖሊሲዎች የሚዲያ ነፃነት ከሌለ አይኖሩም። ጋዜጠኞችን በአግባቡ ሊያሰሩ የሚችል የመረጃ ህግ ሊኖር ግድ ነው። የመንግስት ምስጢራዊ የደህንነት ደንቦች እና ከወንጀለኛ መቅጫ ጋር የተያያዙ ገዳቢ ህጎች በነፃነት መረጃ የማሰራጨት መብትን ይፃረራሉ።

በአሁኒቷ ኢትዮጵያ ጋዜጠኞች በነፃነት የሚሰሩበት መድረክ የለም። ብዙዎቹ አካላዊ እና ሙያዊ ጥቃትን ፈርተው የገዢውን ፓርቲ ዕጩዎች በደንብ የማይገልፁ፣ ማንነቱን በደንብ የማያሳይ እና የመንግስቱን ግብር በደንብ የማይገልፁ ዝግጅትን ያሰናዳሉ። ወይም አላስፈላጊ እና ያልተገደበ ራስን የማስተዋወቂያ ጊዜን ለገዢው ፓርቲ ዕጩዎች ይሰጣሉ። ነገር ግን በእንደዚህ ዓይነት አስቸጋሪ እና ሁሉም ነገር ዝግ በሚሆንበት ወቅት እንኳን የጋዜጠኞችን የመጀመሪያ ተግባር መሆን ያለበት ለሙያው ስርዐት እና የስነ ምግባር ደንብ መገዛት ነው። ራስን ከከባድ ጥቃት እየተከላከሉ የሙያውን ስነ ምግባር አለመርሳት ነው።

ይህ የጥንቃቄ መምሪያ ሁለት ዓላማዎችን ይዟል። የመጀመሪያው ለአንባቢያን የመገናኛ ብዙሃን ነፃነት በኢትዮጵያን በአጭሩ ያስቃኘናል። የሀገሪቱ ጋዜጠኞችን በምን ያህል አስቸጋሪ ተፅዕኖ ተፈትነው እየሰሩ እንደሆነ ያስረዳናል። ሁለተኛው ለኢትዮጵያ ጋዜጠኞች ነው። ሙያዊ መምሪያን ለመስጠት ጥረትን ያደርጋል። ምርጫን ለመዘገብ ሲሰማሩ ምን ማድረግ እንዳለባቸው ጥቆማን ይሰጣል።

አርቲስቱር 19 ደህ የጥንቃቄ መምሪያ ጋዜጠኞች ምርጫን በተመለከተ የሚያቀርቡት ዘገባ ጥራትን ያሻሽላል ብሎ ያስባል፡
: በኢትዮጵያም ምርጫው ፍትሐዊ እና ታዳሚ እንዲሆን ያግዛል፡፡ ለመራጮች ተገቢ እና አስፈላጊ መረጃን ከመስጠት ጀምሮ፤ የምርጫው ሂደት፣ ቅስቀሳ እና ምርጫውን የተመለከቱ በመረጃ የታጨቁ ዘገባዎች እንዲሰራ ይረዳል፡፡ ይህ ሲከሰትም የምናደርገውን ጥንቃቄ ይነግረናል፡፡

ፊርማ
ሄንሪ ኢ. ማይና
ሪፎርም ዳይሬክተር

አጭር ታሪክ፡ ከደርግ እስከ ኃይለ ማሪያም

የ1974 መፈንቅለ መንግስት ከ2000 ዓመታት በላይ የዘለቀውን አጻያዊ ስርዐት፣ ንጉስ ቀዳማዊ ኃይለስላሴን እና አገዛዛቸውን አስወገደ። ከመፈንቅለ መንግስቱ በኋላ በኮሎኔል መንግስቱ ኃይለ ማሪያም የሚመራ ቡድን ግዜያዊ ወታደራዊ መንግስት ብሎ ራሱን ሾመ። ጥቂት ሳይቆይም ስያሜውን ደርግ (ኮሚቴ ወይም ካውንስል የሚል ትርጓሜን የሚሰጥ የግዕዝ ቃል ነው) ብሎ ሰይሞ ሀገሪቷ የማርክሲስት እና ሌኒኒስት ርዕዮተዓለምን እንደምትከተል አሳወቀ። 17 ዓመታት የጭቆና አገዛዝ ተከተለ። አብዮታዊው አገዛዝ በብዙ መከራ የተዘፈቀ ነበር። እጅግ የተስፋፉ የሀገር ውስጥ ፖለቲካዊ ግጭቶች፣ የኤርትራ የነፃነት ትግል፣ በትግራይ የተቀሰቀሰው የእንግግጦል አመፅ፣ በአጋዴን ሰበብ ከሶማሊያ ጋር ከ1977-1978 የተደረገው ጦርነት፣ በ1980ዎቹ የተከሰተው ሀገር ዓቀፍ ችግር፣ ድርቅ እና ፕካሬር እንዲሁም በ1980ዎቹ እና 1990 መግቢያ የቀድሞ ሶቪየት ህብረትን ጨምሮ፣ የምስራቅ አውሮፓ ሶሻሊስት ሀገራት ሲያከራሲያዊ ሽግግር ሲያደርጉ መንግስቱ የደረሰበት መገለል አገዛዙ ከተዘፈቀበት መከራዎች መሀከል ዋነኛዎቹ ብለን ነቅሰን ልናወጣቸው እንችላለን።

የኢትዮጵያን ፖለቲካ ከ1974-1991 ድረስ የተቆጣጠሩት የደርግ ዋነኛው ሰው ኮሎኔል መንግስቱ ነበሩ። በመላስ ዜናዊ እስከባረሩ ድረስ። መንግስቱ ሸሽተው ወደ ዚምባብዌ ያቀኑ ሲሆን ፖለቲካዊ ጥገኝነት ጠይቀው እና ተፈቅዶላቸው አሁንም እዚያው ይኖራሉ። ደርግ ለብዙ የህዝብ ጭፍጨፋዎች እና ግድያዎች ተጠያቂ ነበር። ሰዎች ተገደለዋል፣ በረሃብ አልቀዋል፣ የኢኮኖሚ ድቀቱ ከፍተኛ ነበር። የግዳጅ ሰፈራዎች ነበሩ። የመንግስት ተቃዋሚዎች ታፍነው ዳካቸው ጠፍቷል እንዲሁም ተወግደዋል። “በቀይ ሽብር” ስም በርካታ ወጣቶች ህይወታቸውን አጥተዋል። መላስ ዜናዊ ስልጣንን 1989 ላይ ሲቆጣጠሩ ከትግራይ ህዝብ ነፃ አውጪ ግንባር ውስጥ የኢትዮጵያ ህዝብ አብዮታዊ ዲሞክራሲያዊ ግንባር (ኢህአዴግ) ተወልዶ ነበር። በ1991 እጅግ የደከመው የመንግስቱ አገዛዝ የተወገደው በኢህአዴግ እና በኤርትራ ነፃ አውጪ ግንባር ወታደራዊ ትግል ነበር። የደርግ ዋነኛ ሰዎችን ለአስር፣ ዲፕሎማሲያዊ ጥገኝነት እና ስደት ተዳርገዋል።

በጁላይ 1991 በተደረገ ብሔራዊ ኮንግረስ የኢትዮጵያ ሽግግር መንግስት (ኢሸመ) የተመሰረተ ሲሆን ግዜያዊ ቻርተርም አፅድቆ ነበር። ቻርተሩ ዲሞክራሲያዊ ምርጫ እንዲደረግ እና ዲሞክራሲያዊ መንግስት እንዲገነባ የሚያመቻችም ነበር። የግዜያዊ መንግስቱ ፕሬዚዳንትም መላስ ዜናዊ ሆኑ። አገሪቱ 1995 አዲስ ህገ መንግስት ረቆ፣ ፀደቀ። የኢትዮጵያም ገዢ እና ላዕላይ ህግ እንደሆነ ተሰበረ። በዚህ ዓመትም ብዙም ጠንካራ ተወዳዳሪዎች ባልነበሩበት ምርጫ ኢህአዴግ አሸናፊነቱን አወጀ። መላስ ዜናዊም የመጀመሪያው የሀገሪቷ ጠቅላይ ሚኒስትር ሆኑ።

መላስ ኢህአዴግን ይዘው የ2000፣ 2005 እና 2010 ብሔራዊ ምርጫን አሸነፉ። የ2005 ምርጫ ግን በግጭት የታጀበ እና በደም መፋሰስ የጨቆነ ነበር። ቆጠራ ተደርጎ ውጤቱ ሲታወቅ የተቃዋሚ ፓርቲዎች በከፍተኛ የድምፅ ልዩነት እያሸነፉ እንደሆነ ሲሰማ ውጤቱ መገለፅ ከነበረበት ግዜ በላቀ በጣም ዘገየ፣ ተማሪዎችም ከህዝቡ ጋር በተቃዋሚ ስልፍ መውጣት ጀመሩ። ደም መፋሰስ ተከተለ። በስተመጨረሻ ኢህአዴግ ማሸነፉን አወጀ (372 መቀመጫዎች ኢህአዴግ፣ 172 መቀመጫዎችን ደግሞ ተቃዋሚዎች እንዳሸነፉ ተገለፀ)። አንዳንድ የተቃዋሚ ፓርቲ አመራሮች ምርጫውን “የተዘረፈ” ብለው ጠሩት። ብዙ የተቃዋሚ ሰልፎች ተከውኑ። ፖሊስ ወደ ህዝብ ጥይት ተኮሰ፣ በርካታ ወጣቶች እና ህፃናት ህይወታቸውን አጡ። 131 “የፖለቲካ እስረኞች” ወህኒ ወረዱ። ከእነዚህ ውስጥም 21ዱ ጋዜጠኞች ነበሩ። ሁሉም መንግስትን እና ህግ መንግስትን በኃይል ለመናድ እና ለማፍረስ አሲቢዋል የሚል ከስ ቀረበባቸው፣ ጥፋተኛም ተባሉ። በ2010 ምርጫ ኢህአዴግ 99.6% የፓርላማ መቀመጫ አግኝቶ መመረጡን አወጀ። አገሪቱ 20፣2012 በቤልጄዩም ሆስፒታል ህዝምናቸውን ሲከታተሉ የነበሩት መላስ ዜናዊ ህይወታቸውን አጡ። ኃይለ ማሪያም ደሳለኝ የጠቅላይ ሚኒስትርነትን ቦታ ተረከቡ።

የመገናኛ ብዙሐን ምህዳር በኢትዮጵያ

ከ1974 መሬንቅለ መንግስት እና የደርግ አገዛዝ ስልጣን ካወጀ በኋላ የመገናኛ ብዙሐን በፓርቲው ማዕከላዊ እና አሀዳዊ ቁጥጥር ውስጥ ገብተው የፕሮፖጋንዳ (ቅስቀሳ) ስራዎችን ብቻ ሲተገብሩ ነበር። የማስታወቂያ ሚኒስቴርም የመንግስት ልሳን ነበር። ሀገሪቷ የምትመራበትን ርዕዮተዓለም ከፓርቲው ተቀብሎ ከማስተጋባት ውጪ ስራም አልነበረው። ሜይ 1991 ደርግ እስኪወድቅ ድረስ በግል ይዞታ ስር የነበረ ወይም ነፃ ሚዲያ አልነበረም። ከ1991 በኋላ የግል ሚዲያዎች በጥቂት ሰዎች ጥረት በትንሹ ቢታዩም ማብብ እና ማደግ አልቻሉም።

የህትመት ሚዲያ

ከኢትዮጵያ ህዝብ ብዛት አንፃር የህትመት ሚዲያው የስርጭት ቁጥር በእጅግ ትንሽ ነው። በአንድ ቀን የሚታተሙትን እና የሚሰራጩ የህዝብ እና የግል ጋዜጦች ድምር ቁጥር 100000 አይደርስም። 87.4 ሚሊዮን ገደማ ህዝብ ለሚኖርባት ኢትዮጵያ ቁጥሩ እጅግ ዝቅተኛ ነው። ሆኖም ይህ ቁጥርን በአምባቢዎች ብዛት ከለካነው በአራት እና አምስት አጥፍ ያድጋል። የአንድ ጋዜጣ ኮፒን ቢያንስ አምስት ሰዎች ተቀብብለው ያነቡታል። እነዚህ አንባቢዎች ደግሞ ትምህርት ቀመስ እና ከተሜ ናቸው። የአዲስ አበባ ውጪ ጋዜጣን ማሳተም እና ማሰራጨት ዋጋው የማይቀመስ እንዲሁም ከመሀይምስት ያልተላቀቁ በርካታ ሰዎች መኖራቸው የጋዜጦች ስርጭትን ቁጥር የገደበው ምክንያት ምን እንደሆነ ቁልጭ ያለ ስዕል ያስቀምጡልናል።

በኢትዮጵያ ሶስት ዕለታዊ ጋዜጦች ይገኛሉ። አዲስ ዘመን እና ኢትዮጵያን ሄራልድ በመንግስት ቁጥጥር ስር ሲሆኑ ደይሊ ሞኒተር ብቸኛው በግል ቁጥጥር ያለ ዕለታዊ ጋዜጣ ነው። ሆኖም የዕለት የስርጭት መጠኑ 2000 ኮፒ ብቻ ነው። በመንግስት ቁጥጥር ስር ያሉት ዓል ዓለም እና በሪሳ ሳምንታዊ ጋዜጦች ሲሆኑ፤ ዓል ዓለም በአረብኛ እንዲሁም በሪሳ በአሮሚያ ቋንቋ የሚታተሙ ናቸው። አሮሚያ፣ አብዮታዊ ዲሞክራሲ እና ወይን ደግሞ የገዢው ፓርቲዎች ጋዜጦች ናቸው።

በርካታ በግለሰቦች ባለቤትነት የተያዙ ጋዜጦች አሉ። እነዚህ ጋዜጦች በብዛት ሳምንታዊ ናቸው። ለመጥቀስ ያህልም አዲስ ፎርቹን፣ ኮፒታል ኢትዮጵያ፣ ኢትዮጵያን ሪፖርተር፣ አዲስ አድማስ፣ ኢጉተር ስፖርት፣ ሰብ ሰሃራን ኢንፎርመሽን፣ ምርልፍ ስፖርት እና የኛ ፕሬዥን ማየት ይቻላል። በቅርብ ዓመታትም በርካታ የግል ጋዜጦች በግዳጅ ከስራ እንዲወጡ ተደርጓል። አዲስ ጉዳይ፣ ፋክት፣ ሎሚ፣ ፍቱን፣ ጃኖ፣ ኢቦኒ፣ ሊያ፣ ላይፍ፣ ቃልኪዳን የተሰኙ መፅሔቶች እና ቀዳሚ ገፅ፣ የቀለም ቀንድ፣ አዲስ ታይምስ እንዲሁም ፍኖተ ነፃነት ጋዜጦች ታሪክ ሆነዋል።

ቴሌቪዥን

ኢትዮጵያ ቴሌቪዥን (ኢ.ቲ.ቪ) ሞነኛው የቴሌቪዥን ኔትዎርክ ነው። በመንግስት ባለቤትነት ቁጥጥር ውስጥ ገብቶ የሚንቀሳቀስ ተቋም ሲሆን ከጀርባ ሆኖ የሚዘውረው የኢትዮጵያ ሬዲዮ እና ቴሌቪዥን ድርጅት (ኢ.ሬ.ቴ.ድ) ነው። በቅርቡ ይህ ተቋም ስሙን ቀይሮም የኢትዮጵያ ብሮድካስቲንግ ኮርፖሬሽን ተብሏል። ኢ.ቲ.ቪ ቻናል 1 በነፃ የሚተላለፍ ብሔራዊ ጣቢያ ነው። በትግርኛ፣ አሮሚያ፣ አማርኛ፣ እንግሊዘኛ እና በፍሬንች ቋንቋ የስርጭት ጊዜ አለው። ኢ.ቲ.ቪ ቻናል 2 የስርጭት አድማሱ አዲስ አበባ ብቻ ስትሆን የአዲስ አበባ ክልል መንግስትን ያገለግላል። በባለቤትነት የያዘውም ይህም ተቋም ነው። በቅርቡ ደግሞ በክልሎች ባለቤትነት የተያዙ በርካታ ቴሌቪዥን ጣቢያዎች ብቅ ብቅ እያሉ ነው። አሮሚያ እና ድሬዳዋ ቴሌቪዥን እዚህ ውስጥ ይካተታሉ። በግል የተያዘ እና በነፃ ለህዝብ የሚደርስ የቴሌቪዥን ተቋም በኢትዮጵያ የለም። ሆኖም መሰረቱን ደቡብ አፍሪካ አድርጎ በከፍተኛ የሚተላለፈውን ዲኤስቲቪ እና ዓረብሳት ሳተላይትን መጠቀም ይቻላል። ሆኖም ለድሃው እና ሰፊው የኢትዮጵያ ህዝብ ከፍያቸው በጣም ውድ ነው።

ራዲዮ

በስርጭት ስፋት ራዲዮን የሚስተካከል የሚዲያ ዓይነት በኢትዮጵያ የለም። ራዲዮን በርካቶች ይጠቀሙታል። 70% የሀገሪቱ ህዝብ፣ ገጠር ኗሪውን ጨምሮ ራዲዮን ያደምጣል። በመንግስት ቁጥጥር ስር ያለው ራዲዮ ኢትዮጵያ በአማርኛ፣ ኦሮሚኛ፣ ትግሪኛ፣ አፋር፣ ሰማሊ፣ አረቢኛ፣ እንግሊዘኛ እና ፍሬንቸ ቋንቋዎች ይሰራጫል። ገዢው ኢህአዴግ ይህን ራዲዮ ጣቢያ በደንብ ይቆጣጠረዋል።

ራዲዮ ፋና (ብርሃን እንደ ማለት ነው) ሌላኛው በብሔራዊ ደረጃ የመሰራጨት ዓቅም ያለው የራዲዮ ጣቢያ ነው። ይህም ጣቢያ በኢህአዴግ ቁጥጥር ውስጥ ይገኛል። ኤፍኤም ኦዲዮስ 97.1፣ የኦዲዮስ አበባ ክልል ራዲዮ ጣቢያ ኤፍኤም 96.3፣ አማራ ክልል፣ ሀረር፣ ሙቱ፣ ደቡብ ራዲዮ እና ድሬ ዳዋ ኤፍኤም ሆኑ አሏቸው። የትምህርት እና የመገናኛ ብዙሃን ጣቢያ ሳይዘነጋ ማለት ነው። ሁሉም ግን በመንግስት ቁጥጥር ስር ናቸው።

የግል ራዲዮ ጣቢያ እንደሆኑ የሚነገርላቸው አፍሮ፣ ዛሚ እና ሸገር ራዲዮ ኤፍኤም ሆኑ በኦዲዮስ አበባ እና በዙሪያዎቹ ባሉ ከተሞች ብቻ የሚደመጡ ናቸው። በግል ይዘታ ስር ይገኛል ቢባልም ራዲዮ ድምጺ ወያኔ (የትግራይ ህዝብ ነፃ አውጪ ግንባር ድምፅ) ከህዝባዊ ወያኔ ሃርነት ግንባር ጋር ጥብቅ ትስስር አለው።

በግል ከሚያገኙት ልሳን፣ ከማስታወቂያ እና ከመንግስት በሚያገኙት ድጋግ ስምንት የማህበረሰብ ራዲዮ ተመዝግቦው ይሰራሉ። እርንባ ራዲዮ፣ ከፋ ራዲዮ፣ ከምባታ ራዲዮ፣ ከምባልቻ ራዲዮ፣ ቆሪ ራዲዮ፣ ሱዴ ራዲዮ እና የግህምራ ራዲዮ እዚህ ውስጥ ይደመራሉ። ከኢንተርኔትና ራዲዮ ጣቢያዎች ሾይሰ አፍ አሜሪካ፣ ዱቫ ቬሊ፣ ቢቢሲ ያርልድ ሰርቪስ፣ ራዲዮ ካይሮ እና ራዲዮ ቫቲካንን ማድመጥ ይቻላል።

ቴሌኮሙዩኒኬሽን እና ዲጂታል ኮሙዩኒኬሽን

የቀድሞው የኢትዮጵያ ቴሌኮሙዩኒኬሽን ኮርፖሬሽን (ኢቴኮ) የአሁኑ ኢትዮ ቴልኮም ብቸኛ የቴሌኮሙዩኒኬሽን አገልግሎት አቅራቢ ብቻ ሳይሆን ብቸኛም የኢንተርኔት አገልግሎት ሰጪም ነው። የኢትዮጵያ መንግስት 62.14 ህዝቡ ከቅርቡ የስልክ አገልግሎት የማግኛ ቦታው በአማካይ በአምስት ኪሎሜትር ርቀት ላይ እንዳለ በደንብ ያውቃል። ኢንተርኔትና ቴሌኮሙዩኒኬሽን የኔገሩን (ITU) ከኢትዮጵያ ህዝብ 1.1% ብቻ የኢንተርኔት ተጠቃሚ እንደሆነ ያረጋግጣል። እነዚህም ኢንተርኔት ተጠቃሚዎች አንዲት ገፅን ለመክፈት ብዙ ትግልን የሚያደርጉ ናቸው። የተንቀሳቃሽ ስልክ አየር ሰዐት ከፍ፣ በጣም ከፍተኛ ሲሆን፣ ያለምንም ተወዳዳሪ በመንግስት ቁጥጥር ስር ያለው ቴሌኮሙዩኒኬሽን ይህን ዘርፍ ለግል ባለቤቶች የማያስተላልፈው ሆኑ ተብሎ እንደሆነ ብዙ ጊዜ በአደባባይ ተነግሯል።

ዴሴምበር 2010 ላይ የዚህ ተቋም አስተዳደር “አሬንጅ” ተብሎ ዓለም ላይ በደንብ ለሚታወቀው የፈረንሳይ ቴልኮም ተሰጥቶ ነበር። መንግስት ይህን እርምጃ የወሰደው የፋይናንስ እና ኢኮኖሚ ልማት ሚኒስቴር መስሪያ ቤቱ ያወጣውን የአምስት ዓመታትን የልማት እና ትራንስፎርሜሽን ዕቅድ በአንድ ዘርፍ ለማሳካት ነበር። “አሬንጅ”ም ለሁለት ዓመታት የ30 ሚሊዮን ዶላር ኮንትራት ክፍያን ወስዶ ሰርቷል። የኢትዮጵያ ቴሌኮሙዩኒኬሽን ኮርፖሬሽን የሚለውን ስያሜ “ኢትዮ ቴልኮም” ብሎት ቢቀይረውም ጥቅል የመንግስት ባለቤትነትን ጥያቄ አንስቶ እና መንግስትን አሳምኖ ጥቂት አገልግሎቶችን አንኳን ወደ ግል ይዞታ የሚቀየሩበትን መንገድ ማመቻቸት አልቻሉም።

ሁሉንም የቴሌኮሙዩኒኬሽን አገልግሎቶች መንግስት 'በሞኖፖሊ' ይዞታል። የቀጣዩ አምስት ዓመታት ዕቅድም ቴሌኮሙዩኒኬሽንን በተመለከተ መንግስት ወደ ግል ይዞታ የማዘዋወር ሀሳቡ እንደሌለው የተረጋገጠ ሲሆን፤ የቴሌኮሙዩኒኬሽን የመሰረተ ልማት ግንባታ ሆነም አገልግሎቶች በመንግስት ይከወናሉ። የኢትዮ ቴልኮም 'ሞኖፖሊ'ም ይቀጥላል ማለት ነው። ሆኖም በቅርብ ዓመታት እየታዩ እና እየጨመሩ የመጡትን ጥቃቅን ፕሮጀክቶች በውጪ ሀገራት የግል ቴሌኮሙዩኒኬሽን ተቋማት መሰራታቸው መስተዋሉ የሀሳብ ለውጥን የሚጠቁም የተስፋ ጭላንጭል ነው። በልማት እና ትራንስፎርሜሽን ዕቅዱ ላይም መንግስት በመረጃ ፍላጎት ላይ የሚያደርገውን ቁጥጥር እንዳለ ቢያቆየው ወይም ቢያከረው እንጂ የሚላላት ዝንባሌ አይታይበትም። “ዋነኛ ዓላማዬ” ብሎ ካስፈረው አቋም ውስጥ “ ህገወጥ ተግባሮችን መከላከል እና ምሉህ በሙሉ መቆጣጠር፤ ይህንንም ለማረጋገጥ የአይሊቲ ደህንነት ዋስትና ማረጋገጥ” የሚለውን መጥቀስ ሀሳባችንን በደንብ ያጠናክርልናል።

ህግን እያጣቀሱ ህገወጥነት

የኢትዮጵያ ህገ መንግስት አንቀፅ 29 ንዑስ አንቀፅ ከ2-5 ስለመናገር፤ መጻፍ እና መረጃ የማግኘት መብት ያወሳል። ሆኖም ከአነዚህ የህገ መንግስት አንቀጾች በተቃራኒ መንግስት ጨቋኝ፤ ለመናገር እና ለመጻፍ ነፃነት የማይበጁ አንቅፋት ህጎችን አውጥቷል። መንግስት ምንም አይነት ትችትን የመቀበያ ጫንቃ የለውም እና በርካታ ጋዜጠኞችን እርሴት አጉሯል፤ በርካቶችን በግድ አሰድዷል።

የኢትዮጵያ መንግስት በ2004 ያወጣውን የወንጀለኛ መቅጫ ህግን እና በ2009 ያወጣውን የፀረ-ሽብር አዋጅ እየጠቀሰ የተቸትን የመገናኛ ብዙሀንን ሁሉ ደምስሷል። የፀረ-ሽብር አዋጁ ከፀደቀበት ጊዜ ጀምሮ 22 ጋዜጠኞች እና እግረ መንገድ ዘጋቢዎች (በያገባኛል ሰሜን ፀሐፊዎች) ተከሰውበታል፤ ተወንጀለውበታል። አርቲስቱር 19 በተደጋጋሚ እና ያለመሰልቸት አዋጁ የመናገር እና የመጻፍ ነፃነትን እንዲሁም መረጃ የማግኘት ነፃነትን የሚያፍን እንደሆነ ጠቁሟል። “የሽብር ስራ” ብሎ እጅግ የተጎበረቀቀ ትርጓሜን “ለሽብር” መስጠቱ ህጋዊ በሆነ መንገድ ራሳቸውን የሚገልፁ፤ መንግስትን የሚሸነፉ ዘገባን የሚሰሩ ጋዜጠኞች ተቀጥተውበታል። የብሔራዊ ደህንነትን አደጋ ላይ የሚጥል ምንም ነገር ሳይኖር ጋዜጠኞች ለእስር ተዳርገዋል። አዋጁ ለመንግስት የህግ አስፋጻሚው አካል መጠን ሰፊ የቁጥጥር እና ከትትል (አንቀፅ 14) ስልጣን ሰጥቶታል። ያለፍርድ ቤት ማዘገግ ፍተሻ (አንቀፅ 16) እንዲሁም መያዝ (አንቀፅ 26)፤ በተጨማሪም ያለ ፍርድቤት ትዕዛዝ ማሰር እና በቁጥጥር ስር ማዋል (አንቀፅ 19) የህግ አስፈጻሚው ከተሰጠው ገደብ የለሽ ስልጣናት መካከል ይጠቀሳሉ። ጋዜጠኞችን ማስፈራራት፤ ማዋከብ እንዲሁም የመረጃ ምንጫቸውን እንዲያሳውቁ ማስገደድ በኢትዮጵያ እጅግ የተለመደ ነገርም ነው።

በኢትዮጵያ የመገናኛ ብዙሀን ነፃነት እና ብዝሃነት ማጣት ትኩረት የሚሻ ጉዳይ ነው። በተደጋጋሚ የሚዋከቡት እና የሚከሰሱት ጋዜጠኞች በነፃነት የመናገር እና የመጻፍ መብታቸውን ተገኝተዋል። በ2008 የወጣው የመገናኛ ብዙሀን እና መረጃ የማግኘት ነፃነት አዋጅ በጣም በጭካኔ የተሞላውን የወንጀለኛ መቅጫ ጠቅሷል። ለስም ማጥፋት ስህተት የከፋ ቅጣትን ይጥላል። ለህትመት የመገናኛ ብዙሀንም በፈቃድ የመሰራት ስርዐትን ዘርግቷል።

ለህግ አስፈጻሚዎቹ ከመፅሐፍ እና በራራ ወረቀቶች ሳይቀር ጥቃቅን መረጃዎች እንዲሰበሰቡ ይፈቅዳል። በ2007 የወጣው የብርድካስቲንግ አገልግሎት አዋጅ የህግ አስፋጻሚውን ስልጣን እና ቁጥጥር የሚለጥጥ እንጂ የመገናኛ ብዙሀንን የነፃነት መርህ እና ብዝሃነት የሚያበረታታ አይደለም።

ኢንተርኔትን ከሚጠቀም ህዝብ ቁጥር አኳያ ኢትዮጵያ ዝቅተኛውን ደረጃ ብትይዘም መንግስት ያለምንም መታከት በአየር ላይ የሚተላለፉ መረጃዎችን ይቆጣጠራል። የውጭ ሀገር ኗሪዎች እንዲሁም ስደት ላይ እንኳን ሆነው ጋዜጠኝነትን ለመሰራት የሚታችሩ፤ በያገባኛል ሰሜን የሚፀፉ የእግረ መንገድ ጋዜጠኞች ፅሁፍ እና ዜናዎች በሀገር ውስጥ እንዳይታዩ ያግዳል። ሆኖም

የኢትዮጵያ መንግስት ኢንተርኔት ላይ ምንም አይነት ቅድመ ቁጥጥር ወይም አግድ አልጣልኩም ብሎ ይክዳል። ማገድ፣ ሰርጎ ገብቶ መሰለል ወይም ጥብቅ ቁጥጥር ማድረግን እንዳልሞከረው ይናገራል። ሆኖም የኢትዮጵያ ቴሌኮሙዩኒኬሽን ኮርፖሬሽን ዴሴምበር 2006 ላይ ለእያንዳንዱ ኢንተርኔት ካሬ የደንበኞችን ስም ዝርዝር እና አድራሻ እንዲይዙ ትዕዛዝ ሰጥቶ ነበር። መንግስትን የሚተቸ እና የተቃዋሚ ፓርቲ ተብለው የተፈረጁ ድረ ገጾችም በኢትዮጵያ የመታየት እድል የላቸውም፤ እነሱም ታግደዋል። ለምሳሌ ኢትዮጵያ ውስጥ ሆናችሁ www.opride.com; www.ethiomeia.com; www.nazret.com; www.zehabesha.com; የመሳሰሉትን መክፈት አይታሰብም፤ ታግደዋል። ጁን 2012 ላይ ደግሞ ኢትዮ ቴልኮም ደህንነታችን ተጠብቆ መረጃን እንድናስሰ የሚረዳንን ቶር (Tor) አግዶታል። በዚህ ድረ ገፅ ማሰሻ ሰዎች ማንነታቸው ሳይታወቅ የታገዱ ድረ ገጾችን ጭምር ማሰስ ይችላሉ።

የመገናኛ ብዙሀን እና መረጃ የማግኘት ነፃነት አዋጅ ክፍል ሶስት መረጃ የማግኘት ነፃነትን በህግ ቢደነግግም ከጃንዋሪ 2012 ጀምሮ ተግባራዊነቱ ላይ ሆን ተብሎ ያልተቀናበረ ነገር ግን ከግንዛቤ አጥረት መረጃ መስጠት ላይ ችግር እንዳለ የእምባ ጠባቂዎች ቢሮ ጠቅሶ ነበር። ይህን እንደ በጎ ጅምር መመልከት ይቻላል። ሆኖም የመረጃው ህግ የሚሰራበት በሚኒስቴር ደረጃ የወጣ መምሪያ ግን አልታተመም። የህዝብ እና የመንግስት ሰራተኞች መረጃን በነፃነት የመስጠት ባህላቸው በጣም ደካማ ነው። በተለይ የግሉ ሚዲያ እና ምሁራን ለጥናት የሚጠይቋቸው ከሆነ መረጃው አይሰጥም። በመንግስት የተያዙ የመገናኛ ብዙሀን እና ጋዜጠኞች እንኳን መረጃን ለማግኘት በከፍተኛ ደረጃ የተወሳሰበ ቢሮክራሲን ማለፍ አለባቸው።

የጋዜጠኛው መምሪያ

በኢትዮጵያ የሚሰሩትን ጋዜጠኞች ደህንነት ለመጠበቅ አርቲክል 19 ባለ 19 ነጥቦች እና ሁልጊዜም ልንጠቀምባቸው የምንችላቸውን የጥንቃቄ መምሪያን አውጥቷል። ከታች ሁሉም ተዘርዘረዋል።

መምሪያ 1: የመገናኛ ብዙሀን ከምርጫ ጋር ተጓዳኝ የሆኑ ሁሉንም መረጃ ለህዝብ መስጠት አለባቸው

ከምርጫው በፊት፣ ምርጫው እየተከናወነ እና ከምርጫው ማግስት በኋላም የመገናኛ ብዙሀኑ ለህዝቡ ስለፖለቲካ ፓርቲዎች፣ ዕጩ ተወዳዳሪዎች፣ የቅስቀሳ ጉዳዮች፣ የድምፅ አሰጣጥ ሂደቶች እና ከምርጫ ጋር የተያያዙ ሌሎች ጉዳዮች መረጃን የመስጠት ግዴታ አለባቸው።

በመረጃ የተደገፈ ምርጫን ለማድረግ፣ ድምፅ ሰጪው ህዝብ አስፈላጊውን መረጃን ይሻል። ለምዝገባም ሆነ ድምፅ ለመስጠት መረጃን ይፈልጋል። የምርጫ አጀንዳ የሆኑ ጉዳዮችንም ተረድቶ ድምፅ ለመስጠት መረጃ የግዴታ ነው።

ጋዜጠኞች ለዜጎች ሊሰጧቸው የሚገቡ አንዳንድ መረጃዎች፡

- ማን ነው ድምፅ ሰጪው እና ማን ነው መንግስት ለመመስረት የሚወዳደረው?
- የት፣ መቼ እና እንዴት ነው ድምፅን ለመስጠት ዜጎች የሚመዘገቡት?
- የት፣ መቼ እና እንዴት ነው ዜጎች ድምፃቸውን ለመረጡት የሚሰጡት?
- ምን አይነት ምርጫ ነው (መንግስትን የሚያስመርት ወይስ በቀጥታ ፕሬዚዳንት የሚያስመርጥ)?
- ዕጩዎች በምን መስፈርት ይመረጣሉ፣ ከተመረጡስ በኋላ ምን ያህል ኃይል ይይዛሉ፣ ኃላፊነትስ ይሸከማሉ?
- ተመራጮቻቸው ማን ናቸው፣ የትኛው ፖለቲካ ፓርቲን ይወክላሉ?

ድምፅ የመስጠት መብት “ያለምንም ልዩነት እና መገለል” ፊደል ያልቆጠሩ ወይም በዝቅተኛ ደረጃ የተማሩ ሰዎች ጭምርን ድምፅ ስለሚያጠቃልል አስፈላጊው መረጃ እንዲደርሳቸው መጣር ያስፈልጋል። መንግስት የምርጫ ፕሮግራሞች ለህዝብ እንዲደርሱ ግዴታ አለበት። ወይም በርካታ ህዝብ የሚሰማበትን እና የሚከታተልበትን ሌላ የመረጃ ስርጭት አማራጭ መፈለግም ይጠበቅበታል።

መምሪያ 2: ሚዛናዊነት እና አለመወገን

- በምርጫ ዘገባ የመገናኛ ብዙሀን ሚዛናዊ መሆን እና አለመወገን ግዴታቸው ነው። የትኛውንም የፖለቲካ ፓርቲ መጨቆን የለባቸውም። የትኛውም ዕጩ ተወዳዳሪ ራሱን የሚያስተዋውቅበት ልዩ የአየር ሰዕት ማግኘትም የለበትም። ዜናዎች፣ ቃለ ምልልሶች፣ እና መረጃን የሚሰጡ ዘገባዎች በአክሲዮን ልክክልህ፣ አንዱን በመውደድ ሌላውን በመጥላት ላይ የተመሰረቱ መሆናቸውን ማጠቃለያ የዚህ ግዴታ አንድ አካል ነው።
- የዕጩ ተወዳዳሪውን አላስፈላጊ መልክት መናገር ወይም በጥቅሉ ነገሮችን ማስቀመጥ፣ ተናጋሪው አድናቆት ያስገኘለትን ምርጥ ሀሳብ ከመግለፅ ወይም ትክክለኛውን የንግግርን መልክት ከማስተላለፍ ጋር አይነፃፀርም።
- ጋዜጠኞች ሁልጊዜም የምርጫ ዘገባ ሪፖርታቸው ትክክለኛ እና አርግጠኛ መሆን አለበት። ዘወትር ትግላቸው መሆን ያለበት ርትዕ የተሞላበት፣ ሚዛናዊ እና ከወገንተኝነት የፀዳ ዘገባ ማቅረብ ነው።
- ስለ እያንዳንዱ ፖለቲካዊ ተወዳዳሪ የቻልነውን ያህል መረጃን ልንሰበስብ ይገባል። ስለ ፓርቲው መዋቅር፣ የውስጥ አሰራር፣ የገንዘብ ምንጭ፣ ከልላዊ ጥንካሬው እና ድክመቱ፣ በብሔራዊ እና ተዋረድ ደረጃ የፖለቲካዊ ሀሳቡ ጠቀሜታ፣ የቀድሞ እና የወቅቱ ወዳጆቹ፣ አንድ የቅስቀሳ መልክቱ እና ያለፉት ምርጫዎች ታሪኩን በደንብ ጠንቅቀን ማወቅ አለብን።

- እንቅፋት እና ተቃዋሚ እንደሆኑ ተጠቅሶ የሚሰጡ አስተያየቶችን ሁልጊዜም ጋዜጠኞች ሊመረምሯቸው ይገባል። ሁሉም ፍረጃዎች በማስረጃ መቅረብ አለባቸው። ማስረጃውም ሊመረመር ይገባል። ዘገባው ከመቅረቡ በፊት ሁሉም መረጃዎች ከተለያዩ አቅጣጫዎች መረጋገጣቸው፣ ትክክለኛነታቸው መታየቱ እና ግልፅ መሆናቸው መስተዋሉ ግድ ነው።
- የዕጩዎች ቃላት በትክክል እና ያለአንክን መተላለፋቸው ምን ለማለት እንደፈለጉ በደንብ ያስረዳናል። ሀሳባቸውንም ያለምንም ግንኙነት እንረዳለን። የተለያዩ ሀሳቦች፣ አስተያየቶች ወይም በመልክት ፅንፍ የያዙ ድምፆች ማስተዋል ለአንድ ወገንን ከመወገን እና ማድላት ይታደገናል። በይፋ ጋዜጣዊ መግለጫዎች እና ተፅዕኖ በሚሰጡ ማስገንዘቢያዎች የተባለውን በትክክል ማስቀመጥ አለብን፤ በትክክልም ልንጠቀምበት ይገባል። ውንጀላ ሲቀርብ ምንጩ ምንድን ነው ብለን ልናፋጥ ይገባናል።
- የመንግስት አባላት የሆኑ ግለሰቦችን ይፋዊ ኃላፊነት በደንብ መለየት አለብን። በተጨማሪም እንደ ዕጩ እና እንደ ፓርቲ አባል ሌላኛው ኃላፊነታቸው ምንድን ነው የሚለውን ልናውቅ ይገባል።

መምሪያ 3: የመናገር እና የመጻፍ ነፃነት በኃይል በተጫነ ህግ ሲገደብ የሚኖር ልዩ ግዴታ

ዓለምግብፍ ህግን እንዲሁም ደመ ነፍሳዊ ስምምነትን የሚፀረጸር እና የሚጠስ፤ የመናገር እና የመጻፍ ነፃነትን የሚገደብ ማንኛውም ህግ መወገድ አለበት። ምክንያቱም ይህ የመናገር እና የመጻፍ መብትን የሚፀረጸው ህግ ካለ፤ ፖለቲካዊ ክርክሮች የተገደቡ ይሆናሉ፤ የመገናኛ ብዙሃኑ ምሉዕ እና ነፃ የምርጫ ሽፋን የመስጠት አቅጣጫ አደጋ ላይ ይወድቃል አንዲሁም በምርጫ ሂደቱ ርትዕ ላይ ጣልቃ መግባት ይሰተዋላል። የምርጫ ቅስቀሳው ከመጀመሩ አስቀድሞ እንዲህ አይነቱ ህጎች እንዲወጡ ይመከራሉ። በኢትዮጵያ በተለይ በ2009 የወጣው ፀረ-ሽብር አዋጅ እና የወንጀለኛ መቅጫው መወገድ አለባቸው።

መምሪያ 4: በጋዜጠኛው እና ንብረቱ ላይ ለሚደርስ ጥቃት የመንግስት የቅጣት ግዴታዎች

- መንግስት ሁሉንም ድርጊቶች ለመመርመር የተለየ ጥረትን የግድ ማድረግ አለበት። ጋዜጠኛውን ማስፈራራት፣ አካላዊ ጥቃት ማድረስ፣ ማስበርገግ፣ ማዋከብ እና መዘለፍ፤ ወይም የጋዜጠኛውን የስራ ንብረት ማውደም ተገቢ አይደለም። አጥፊዎቹም ወዲያው ለህግ መቅረብ አለባቸው። በተለይ ጥቃት አድራሾቹ አላማቸው በነፃነት የመናገር እና የመጻፍ መብትን አደጋ ላይ ለመጣል ከሆነ ሳይውሉ ሳይደሩ ፍትህ ፊት ሊቀርቡ ግድ ነው።

መምሪያ 5: ምንጮች

- በምርጫ ወቅት ጋዜጠኞች በፖለቲካ ፓርቲዎች ውስጥ የመረጃ ምንጭ መረብ ሊዘረጉ ይገባል። የፖለቲካ ፓርቲው የህዝብ ግንኙነት ወይም ቃል አቀባይ በቶሎ ተዋውቆ ከተቻለም የእያንዳንዱን ቅስቀሳ የሚመሩትን አስፈላጊ ሰዎች ተገንዝቦ በፍጥነት ልናገኛቸው እና መረጃንም በፍጥነት ልናስራጭ ይገባል። መረጃ ሲፈለግ፣ ከምንፈልገው ዕጩ ጋር ቃለ ምልልስ ስንሻ ወይም የቅስቀሳ ሂደት የፈጠረውን መነቃቃት ለመዘገብ ስንጥር ከእነዚህ ሰዎች ፈጣን ምላሽ እናገኛለን።
- የላቀ አስተያየት በምርጫ ቅስቀሳ ዘገባችን ውስጥ ለማስፈር የባለሙያዎች ስም ዝርዝርን በቅድሚያ መያዝ ጠቃሚ ነው።
- ጋዜጠኞች ሁልጊዜም በሚሰጡ ስላገኙት መረጃ ትንፋሽ ማለት የለባቸውም። ሙያዊ ስነ ምግባሩ የመረጃ ምንጩን ደህንነት እንድንጠብቅ ይነግረናል።

- እውነታው የበለጠ የሚታወቀው የመረጃ ምንጩ ስም ከተደበቀ ነው ተብሎ ካልታሰበ በስተቀር ስማቸው እንዲጠቀስ ያልፈለጉ እየተባለ ዘገባ እንዲሰራ አይመከርም። ዘገባው በዚህ መልክ ቢሰራ እንኳን የመረጃው ምንጭን ዘጋጠው ለኤዲተሩ ማሳወቅ ይጠበቅበታል።
- በዘገባችን ውስጥ ከሌሎች የመገናኛ ብዙሀን የወሰድነውን መረጃ መጥቀስ አለብን
- የመገናኛ ብዙሀን “ስማቸው እንዲጠቀስ ያልፈለጉ” እያለ የራሱን አስተያየት ከመጻፍ መቆጠብ አለበት።

መምሪያ 6: ገደብ በቅድመ ክልከላ

- በየትኛውም የምርጫ ፕሮግራም ውስጥ ቅድመ ምርመራ ሊኖር አይገባም። መንግስት ግልፅ በሆነ መንገድ ለህዝቡም ሆነ ለመገናኛ ብዙሀኑ፤ መንግስትን፣ ፖሊሲውን እና ገዢውን ፓርቲ የሚተቹ ዘገባዎች መሰራት፣ ማስተላለፍ እና ማተም እንደማይቻሉ ማሳወቅ አለበት።
- መንግስት ወይም የመንግስት የመገናኛ ብዙሀን የምርጫ ፕሮግራሞችን በማተም ሆነ በማስተላለፍ እጃቸውን ማስገባት የለባቸውም። አንድ አላማኝ ለመስፈጸም የተጨበጠ ፍላጎትን ካስተወሉ እንዲሁም ነገሮች ወደ ግጭት የመሄድ አዝማሚያን ካሳዩ እና ቅድመ ገደብ ያስፈልጋል ብለው ካመኑ ጣልቃ ይገባሉ። ይህ ቅድመ ገደብ ግን ወዲያው በነፃ አካል መመርመር አለበት። ቅድመ ገደብ ተገቢ ነበር? ወይስ ቅድመ ክልከላን ሆነ ብሎ ለመከውን የተወጠነ ሴራ ነው? ይህ በነፃው አካል ይጣራል።
- በድምፅ እና በምስል የሚተላለፉ ጣቢያዎች የተቀረፀ ፕሮግራምን መሰራት ይችላሉ። ይህንም የሚያደርጉት ምንም እይነት ህግ ላለመጣሳቸው ቅድመ ጥንቃቄ ለማድረግ ነው። ሆኖም ይህ ሂደት የተቀረፀ የትኛውንም ፕሮግራም ለማዘጋጀት እንደሰበብ መቅረብ የለበትም።
- የምርጫ ፕሮግራምን ለማስተላለፍ በመገናኛ ብዙሀኑም ሆነ በመንግስት የተቀመጡ ደንቦች አወዛጋቢ እና የተንበረቀቁ መሆን የለባቸውም። ድንገት እንኳን ህግ ተጥቶ ቢሆን የህግ አስፋፃሚው ባሻገር መንገድ የሚጠቀምባቸውም ሊሆኑም አይገባም። ቅጣቱም ምክንያታዊ እና ከወንጀሉ ጋር ተመጣጣኝ መሆንም አለበት።

መምሪያ 7: የመገናኛ ብዙሀን ተጠያቂነት

የፓርቲ ተወካዮች ወይም ዕጩ ተመራጮች ህጋዊ ያልሆነ ንግግርን አድርገው ከሆነ፣ ይህም በቅስቀሳ ወቅት በመገናኛ ብዙሀን ተላልፎ ከሆነ ተጠያቂዎቹ ፓርቲዎቹ እና የፓርቲ ተወካዮቹ እንዲሆኑ በጥብቅ ይመከራል። ጋዜጠኞቹ እና የመገናኛ ብዙሀኑ የህግ ተጠያቂነት እንዳይኖርበት በአርምም ይጠቆማል። ሆኖም ቀጥተኛ እና ግልፅ የግጭት ቅስቀሳን ያስተላለፉ ጋዜጠኞችን እና የመገናኛ ብዙሀንን አይመለከትም።

መምሪያ 8: ምላሽ፣ ማረሚያ እና ማስተባበያ

- የትኛውም ፓርቲ ወይም ዕጩ ተወዳዳሪ ስሜ ጠፍቷል ወይም በመገናኛው ብዙሀን ዘገባ ጉዳት ደርሶብኛል ብሎ ምክንያታዊ ጥያቄን ካቀረበ ምላሽ የመስጠት፣ ማረሚያ የማቅረብ ወይም ማስተባበያ ሊፃፍለት የሚያስችለውን ዕድል ማግኘት አለበት።
- ምላሹ፣ ማረሚያው እና ማስተባበያው በንፅፅር ተመጣጣኝ ርዝመት ሊኖራቸው ይገባል። እንዲሁም በራዲዮ እና ቴሌቪዥን ከሆነ ተመጣጣኝ የአየር ሰዐት ማግኘት አለባቸው።
- (ራስን በራስ ለመቆጣጠር) ነፃ እና ገለልተኛ ቡድን እንዲቋቋም ይመከራል። ይህ ቡድን በመገናኛ ብዙሀኑ ላይ የሚቀርቡ አቤቱታዎችን፣ ውንጀላዎችን፣ የስም ማጥፋት ጥፋቶችን፣ የጥላቻ እና የግጭት ቅስቀሳን ጭምር፣ አጣርቶ ውሳኔን ይሰጣል። ይህ ቡድን ምላሽ፣ ማረሚያ እና ማስተባበያ እንዲሰጡ የመወሰን ኃይል ያለው ይሆናል። ውሳኔው በፍርድ ቤቶች ሊመረመር ይችላል።

መምሪያ 9: በምርጫ ታዛቢዎች እና ተቆጣጣሪዎች ላይ ዘገባ

- አንድ የሚዲያ ተቋም የምርጫ ታዛቢዎችን እና ተቆጣጣሪዎችን ስራ እና ሪፖርት በጥልቀት መመርመር አለበት። ይህን ሲያደርጉም የታዛቢዎቹን እና ተቆጣጣሪዎቹን ማንነት ማጥናት፣ የተቋሞቹን እና ድርጅቶቹን መሰረት መመርመር፣ ከሀሎታቸው ምን ላይ እንደሆነ ጠንቅቆ ማወቅ እና በምርጫ መታዘብ እና መቆጣጠር ላይ ያላቸው ልምድ መረዳትን ያጠቃልላል። እነዚህ ተቋማት የምርጫ ትዝብታቸውን እና ቁጥጥራቸውን የሚከውኑበትን መንገድ ማሳወቅ እና ወደ ማጠቃለያቸው እንዴት እንደሚደርሱ ማስረዳት አለባቸው።

መምሪያ 10: አስተያየት እና ትንተና

- ኤዲቶሪያል አስተያየት ከእውነታ ወይም ዜናዎች ጋር በፍፁም መደባለቅ የለበትም።
- የተለያዩ አስተያየቶች የተለያዩ ዓይነት አመለካከቶችን ይወክላሉ። በተለይም ዕጩ ተወዳዳሪዎችን እና የፖለቲካ ፓርቲዎች ሁሉንም የመገናኛ ብዙሀን እንዲጠቀሙ ሊፈቀድ ይገባል።
- የመገናኛ ብዙሀን ስለአንድ ፓርቲ ዕጩ ወይም ፓርቲዎች ለማቅረብ የህዝብ ተቀባይነትን ካገኘ ይህ በግልፅ ሊጠቆም ይገባል። ልክ እንደ ዜና ዘገባም መቅረብ የለበትም።
- ምን እየተደረገ እንዳለ በህሊናችን ስዕላዊ ምስልን የሚከስት ትንታኔ ዘወትር ጥናትን እና የተለያዩ ሙያዊ አስተያየቶችን መሰረት ያደረገ መሆን አለበት። ይህ ከሆነ መራጮች በጣም በቀላሉ ስለምርጫው ሂደት፣ ጉዳይ እና ዕጩዎች ጥልቅ ግንዛቤን ያገኛሉ።

መምሪያ 11: የምርጫ ማስተዋወቂያዎች

- የፖለቲካ ማስተዋወቂያዎች እና ማስተዋወቂያዎች ከኤዲቶሪያል ዘገባዎች ጋር በግልፅ መለየት አለባቸው። ፓርቲዎች ማስተዋወቂያቸውን ሲያስተላልፉ፣ ከፕሮግራሙ በፊት እና በኋላ የማን ፓርቲ አቋም እና ፕሮግራም እንደተላለፈ መነገር አለበት።
- አንድ የመገናኛ ብዙሀን የአየር ሰዐቱን ለፖለቲካ ፓርቲዎች ከሰጠ እና እነሱም ፖሊሲያቸውን ለህዝብ ማስተዋወቅ ከጀመሩ በኋላ፣ የፕሮግራሙ ይዘት በመጀመሪያ የፓርቲው ኃላፊነት ነው። ሆኖም የሚዲያ ተቋሙ ዕጩዎች እና ፓርቲዎች ለሀገር እንዲዘገቡ ኃላፊነት አለበት። ይህ በነፃነት የመናገር እና የመጻፍ መብት ላይ እንቅፋት ይሁን ማለት ሳይሆን ትክክለኛነት እና ፍትሐዊነት ላይ የተቀመጡ መመዘኛዎችን ማሟላት ማለት ነው።

መምሪያ 12: ፕሮግራሞችን በቀጥታ ስለማስተዋወቅ

- የመንግስት የመገናኛ ብዙሀን ተፎካካሪ ፓርቲዎች እና ዕጩ ተወዳዳሪዎች ራሳቸውን በቀጥታ እንዲያስተዋወቁ ዕድል የመስጠት ግዴታ አለባቸው። ራሳቸውን ሲያስተዋወቁ ፍትሐዊ እና ኢድሎ ሳይደረግባቸው መሆንም አለበት።
- ተፎካካሪ ፓርቲዎች እና ዕጩዎቻቸው በምርጫ ቅስቀሳ ወቅት ፕሮግራማቸውን እና አመለካከታቸውን በመንግስት የመገናኛ ብዙሀን እንዲያቀርቡ መንግስት የመርዳት ግዴታ አለበት። ይህ ዕድል የፖለቲካ ውይይት እና መግባባት ነፃነት አስፈላጊው ክፍል ሲሆን በመንግስት የመገናኛ ብዙሀን መተላለፍ፣ የህዝብ አስተያየት መደመጠ፣ በመንግስት ቁጥጥር ስር ያሉ ራዲዮ እና ቴሌቪዥን የህዝብ አገልጋይነትን ሚና ይቻራቸዋል።
- ፕሮግራምን የማስተዋወቅ ቀጥተኛ ዕድል ለፖለቲካ ፓርቲዎች እና ዕጩ ተመራጮች የራሳቸውን ቦታ እና ማንነት በራሳቸው

አንደበት የሚገልፁበት ዕድልን ይሰጣቸዋል። ትናንሽ ፓርቲዎች እና የግል ተወዳዳሪዎች አንዱን የራሳቸውን አመለካከት ያስተላልፋሉ። ፓርቲዎች ስለ እኛ በመጥፎ መንገድ ተወርቷል ያሉትን መረጃ ያስተባብላሉ። ፕሮግራምን የማስተዋወቅ ቀጥተኛ ዕድል በፓርቲዎች እና ዕጩ ተመራጮች ቁጥጥር ውስጥ ስለሚሆን፤ ስለ እርሱ ያልተሰሙ መረጃዎች፣ ያልተነገሩ ጥንካሬዎች ይወሳሉ። ከገደብ የተላቀቀ የፖለቲካ ውይይት እና መግባባት ነፃነት ጣዕም ይታያል።

- ፕሮግራምን የማስተዋወቅ ቀጥተኛ ዕድል እጅግ አስፈላጊ የሚሆነው የመገናኛ ብዙሀን በመንግስት ቁጥጥር ስር መሆናቸው እውነታ ወይም በመንግስት ቁጥጥር ስር ናቸው ተብሎ ሲታመን ነው፤ ልክ እንደ ኢትዮጵያ። በእንደዚህ አይነት ወቅት ለፖለቲካ ፓርቲዎች ፕሮግራማቸውን በቀጥታ እንዳያስተዋውቁ ክልከላ ማድረግ መልክታቸው በቅጡ እንዳይተላለፍ ያደርጋል። ህዝብ ምርጫው እና የምርጫው ሂደት ፍትሐዊነት እንደሚገድለው የሚረዳበት አይጋንም ይጋብዛል።
- ፕሮግራምን በቀጥታ የማስተዋወቅ ቀጥተኛ ዕድል ለሁሉም ለምርጫ የተመዘገቡ ፓርቲዎች ወይም ሁሉም ዕጩዎች (በተለይ ፕሬዚዳንታቸውን በድምፅ ብልጫ በሚመርጡ ሀገራት) ፍትሐዊ እና ከአድሎ በፀዳ መንገድ ሊሰጣቸው ይገባል።
- የሚመደበው የአየር ሰዐት እና ክፍፍሉ ነፃ በሆነ ተቋም ሊከፈን ይመከራል። ሁሉም ፓርቲዎች የማግከሩን ስራ ይሰራሉ፤ በክፍፍሉም ከስምምነት መድረስ አለባቸው።
- የአየር ሰዐት ኃይል እና ጉልበት በተሞላበት መንገድ የሚከፋፈል ከሆነ ለትናንሽ ፓርቲ መጠነኛ ሰዐት ይመደባል። በጥቂት ክልሎች ብቻ ጠንካራ ድጋፍ ያላቸው፣ ምንም የፓርላማ መቆመጫ የሌላቸው፣ አዳዲስ ፓርቲዎች እና የግል ተወዳዳሪዎች በተዋረድ ዝቅተኛ የአየር ሰዐት ያገኛሉ።
- የሚመደበው የአየር ሰዐት ፓርቲዎች ወይም ዕጩዎች መልክታቸውን ለማስተላለፍ በቁያቸው መሆን አለበት። ለመራጮች ስለራሳቸው በደንብ ማስተዋወቅ፣ ጉዳያቸውን ማስረዳት፣ በፓርቲያቸው ያላቸውን ቦታ ማሳወቅ፣ የትምህርት ደረጃቸውን እና ባህሪያቸውን ጭምር ለመግለፅ በቂ የአየር ሰዐትን ይፈልጋሉ።

መምሪያ 13: የልዩ መረጃ ፕሮግራሞች

- አንድ የመገናኛ ብዙሀን የግድ አንድ ሊቀር የማይገባ ፕሮግራምን ማስተላለፍ አለበት። በዚህ ፕሮግራም ላይ የጥቅል የህዝብ ጥያቄን ይዞ፣ ጋዜጠኞች እና የወቅታዊ ጉዳይ ባለሙያዎችን ጨምሮ የፓርቲ መሪዎችን እና ዕጩዎችን ማፋጠጥ አለበት። ዕጩዎችም እርስ በእርስ ሊከራከሩ ይገባል።
- የልዩ መረጃ ፕሮግራሞች የዕጩዎችን ወይይት፣ ክርክር፣ ቃለ ምልልስ እና አድማጮች በጥያቄ ተሳታፊ እንዲሆኑ የሚጋብዝ ፕሮግራምን ይጨምራሉ።
- በአነዚህ ፕሮግራሞች ላይ ተሳታፊ የሚሆኑ ፓርቲዎች እና ዕጩዎች በመምረጡ በኩል ኤዲተሮች ማና አላቸው። እንዲሁም ትንታኔን ከመረጃ ጋር የሚሰጡ ሰዎችም በፕሮግራሙ ላይ መጋበዝ አለባቸው። የኤዲተሮች የምርጫ ሚና ግን ፍትሐዊ እና ከአድሎ የፀዳ መሆን ግዴታው ነው። ቢያንስ ቢያንስ የሁሉም ታላላቅ ፓርቲዎች ተወካዮች በልዩ መረጃ ፕሮግራሞች መገኘት አለባቸው።

መምሪያ 14: ስዕል፣ ሠንጠረዥ እና ካርቱን

- ስለ ተፎካካሪ ዕጩዎች፣ ፓርቲዎች እና በፖለቲካ ፓርቲዎቹ ስለተነሱ ጉዳዮች ስዕል፣ ሠንጠረዥ እና ካርቱን ስንጠቀም ከላይ የተጠቀሱትን የትክክለኛነት፣ አለመወገን እና ፍትሐዊነትን የመሳሰሉ መርሆች መዘገጋት የለብንም።
- ለየትኛውም የምርጫ ተወዳዳሪ ጥቅም እና ጉዳት ሲባል ጋዜጠኞች የራሳቸውን ሀሳብ እና ስሜት ጨምረው ዘገባን አጣመው ሊሰሩ አይገባም። ይህ ሰዎችን ወይም ፖሊሲን ጥላሸት ለመቀባት ፖለቲካዊ ድርሳንን መገናኛ፣ በተንሻፈፈ የካሜራ አንግል መቅረፅ ወይም ሙያዊ ሊሰኝ የማይችል ዲዛይንን መስራት ይጨምራል።

መምሪያ 15: የመራጮች ስልጠና

- የመራጮች ስልጠና ትክክለኛ እና የግድ ከአድሎ የፀዳ መሆን አለበት። ለመራጮችም የድምፅ አሰጣጥ ሂደቱን፣ እንዴት፣ መቼ እና የት እንደሚሰጥ በትክክል ማስቀመጥ አለበት። የምርጫ ምዝገባን እና ትክክለኛ ምዝገባ ለመደረግ እንዴት ማጣራት እንደምንችል፣ የድምፅ አሰጣጥ ምስጢራዊነቱ (በሚሰጡት ድምፅ የበቀል እርምጃ እንደማይወሰድባቸው ማረጋገጥን ጨምሮ)፣ የምርጫ አስፈላጊነትን፣ በፍፁም ስለማይግባቡት እና በአንድ ገፅ ላይ ስላሉት ቢሮዎች ተግባር በደንብ ማሰልጠን ይጠበቅብናል።
- የምርጫ ስልጠና በተቻለን አቅም ከፍተኛ የመራጮች ቁጥር ጋር መድረስ አለበት። ህዳጣን ተብሎ በተረጎሞ ቋንቋ፣ ትንሽ ናቸው ተብለው ለተረሱ ህዝቦች፣ ባህል እና ልማድ ላገለገላቸው እና ከፖለቲካው ሂደቱ ለተሰወሩ ሰዎች፣ ዘራቸው እና ሀይማኖታቸው እየተጠቀሰ ለተጨቆኑ፣ ለሴቶች እና ቁጥራቸው እየተመናመነ ለሚገኙ ህዝቦች የምርጫ ስልጠናው መሰጠት አለበት።

መምሪያ 16: ቅድመ ምርጫ አስተያየቶች እና ትንበያዎች

- የመገናኛ ብዙሀን ከህዝብ የተሰበሰበ ቅድመ አስተያየቶች እና ትንበያዎችን ማጥም ከፈለጉ ፍትሐዊ መሆን አለባቸው። የአስተያየቱ አስፈላጊነት ምን ያህል እንደሆነ በእጃቸው ያለውን መረጃ ሁሉ በመዘርዘር ማስረዳትም ይገባቸዋል። ይህን ሲያደርጉ አስተያየቱን የሰበሰበው እና ትንበያውን የሰራው ተቋምን መለየት አለባቸው። ለአስተያየቱ እና ትንበያው ኮሚሽን የተቆረጠለት ድርጅትን ወይም ፓርቲ አንዲሁ መረዳት ይጠበቅባቸዋል። ተቋሞቹ ምን ዓይነት መንገድን ተጠቅሙ? የሚለውንም መጠየቅ አለባቸው። የተወሰደው የአስተያየት እና ትንበያ መጠን፣ ስህተት ላይ ሊጥለን የሚችለውን መጠን ግምት እና ትክክለኛ ስራ በታ እየተዘረዘረ የተሰበሰበውን ቁጥር ማወቅ ግድ ነው። በተጨማሪም የመገናኛ ብዙሀኑ ይህ የህዝብ አስተያየት እና ትንበያ የሚሰራው መረጃው በተሰበሰበበት ጊዜ እንደሆነ መግለፅ አለባቸው።
- መራጮች ልክ ድምፅ ሰጥተው እንደወጡ “ማንን መረጡ?” የሚል ጥያቄ እየቀረበላቸው የሚሰበሰቡ ድምፅ መቆጠር ያለበት እንደ ስያሜ ነው። መውጫ ድምፅ ተብሎ፣ የሁሉም መራጮች ድምፅ በዚህ መንገድ እየተጻፈ ነው እና የምርጫ ውጤቱ ይሄ መሆኑ አይቀርም!!! የሚል ነፃ-በራቅ መፍጠር የለበትም።
- የመውጫ ድምፅ ሲሰበሰብ እና የህዝብ አስተያየት በአንድ ተሰናድቶ ዘገባ ሲሰራ የተመረጠው ዓይነታዊ አሰራር፣ ይህን ዘገባ ያቀናበረው እና በገንዘብ የደገፈው፣ የስራ መንገዱ እና ስህተት ላይ ልንወድቅበት የምንችልበት መጠን ግምት መገለፅ አለበት።
- የመጨረሻው ድምፅ መስጫ ጣቢያ እስከዘጋ ድረስ የመውጫ ድምፅ ውጤት ለህዝብ ይፋ መሆን የለበትም።

መምሪያ 17: የመገናኛ ብዙሀንን ለመቆጣጠር መንገዶች እና በአቤቱታ ላይ እርምጃ ስለመውሰድ

- የመገናኛ ብዙሀን ነፃ እና ከአድሎ በፀዳ አካል ቁጥጥር እና ከትትል ውስጥ መሆን አለባቸው። የፖለቲካ ፓርቲዎች እና ዕጩ ተወዳዳሪዎች የመገናኛ ብዙሀንን በድለውኛል ብለው አቤቱታን ካቀረቡ ይህ አካል አቤቱታቸውን የመስማት እና በፍጥነት እርምጃ የመውሰድ ኃላፊነት አለበት።
- ፓርቲዎች፣ ዕጩዎች እና ህዝቡ አቤቱታቸውን ለዚህ አካል ማሳወቅ ይችላሉ። ይህ አካል ፈጣን ማረጋገጫ፣ ማስተባበያ እና ትክክለኛ ምላሽ እንዲሰጥ እንዲሁም ስርዐት የማስፈጸምን ኃይል መገናፀፍ አለበት።
- ይህ አካል ሁሉንም እርምጃዎች በፍጥነት መውሰድ ይጠበቅበታል። በተለይ ፕሮግራምን የማስተዋወቅ ቀጥተኛ ዕድል ለመክሰሉ እንዲሁም ለመዘግየቱ አቤቱታ ከቀረበ እጅግ ፈጣን ውሳኔ ሊሰጥ ይገባል።

መምሪያ 18: የፍትህ አካሉ ጣልቃገብነት

- የመገናኛ ብዙሀኑን የሚቆጣጠረው እና የሚከታተለው አካል እርምጃ እና ውሳኔ ለፍትህ አካል ጣልቃገብነት ክፍት ነው። ይህም ፍጥነትን መሰረት አድርጎ መከወን ይኖርበታል።
- በተለይም ፕሮግራምን የማስተዋወቅ ቀጥተኛ ዕድል እንዳይተላለፍ ታግዶ ከሆነ የፍትህ አካሉ ጣልቃገብነት ፍጥነት የተሞላበት እና ውሳኔን ቶሎ ማሳለፍ የሚችል መሆን አለበት።

መምሪያ 19: ውጤትን ማሳወቅ

- የመገናኛ ብዙሀኑን ውጤትን ሲያሳውቅ በአጠቃላይ መሆን አለበት። የምርጫ አስተዳዳሪው ተቋም ጊዜያዊም ሆነ የመጨረሻ ውጤትን ሲያሳውቅ የመገናኛ ብዙሀኑም ተቀብሎ ማሰራጨት አለበት።
- ጊዜያዊ ውጤቶች ሲገለጹ እና ጋዜጠኞች ሲያሰራጩባቸው ጥንቃቄ ሊያደርጉ ይገባል። ከዚህ ውጤት ተነስተው የመጨረሻ ውሳኔን ሲተኩብዎ እንዲሁ መጠንቀቅ አለባቸው። ጊዜያዊ ውጤቶች መዘገብ ያለባቸው እንደጊዜያዊ ውጤት ነው።
- ጋዜጠኞች የተመረጠ የድምፅ ቆጠራ ትዝብነት ውጤትን ሲያሳውቁ በጣም ጠንቃቃ እና ኃላፊነት የሚሰማቸው መሆን አለባቸው። ይህንን በማድረጋቸው የተወሳሰቡ እና የሚያወናብዱ ውጤቶችን ግልፅ ያደርጋሉ። የተመረጠው የድምፅ ቆጠራ ትዝብነት ውጤት በየትኛው ግለሰብ ወይም ኮሚሽን ተቀባይ ተቋም እንደተሰራ፣ ዓላማውን እና የተሰራበትን መንገድ የመገናኛ ብዙሀኑ የመግለፅ ኃላፊነት አለባቸው።

ምርጫን ስንዘግብ የምንወስደው የጥንቃቄ መግቢያ

ነፃ፣ ሀቀኛ እና ሚዛናዊ ጋዜጠኝነትን መተግበር የማይደናገጥ ዲሞክራሲን ለመገንባት እና ለማቆየት፣ በመረጃ የዳበረ ፖለቲካዊ ተሳትፎን ለማዳበር እና ተጠያቂነትን ለማስፈን የጀርባ አጥንት ነው። ምርጫ ፖለቲካዊ ሂደት ነው። በተለይም በነፃነት የመናገር እና የመጻፍ መብት እንዲሁም ትግበራ ላይ አደጋን መፍጠር የሚችል። በነፃነት የመጻፍ እና የመናገር መብት ደህንነት ጥበቃ ላይ በዋነኛነት እርምጃ የመውሰድ ኃላፊነት ያለበት መንግስት ቢሆንም ጋዜጠኞች፣ የመገናኛ ብዙሀን አስተዳዳሪዎች እና ኤዲተሮች የማዋከብ እና የማስፈራራት አደጋን ቀንሶ በተከታታይ ለማህበረሰቡ መረጃን ለመስጠት መሰረታዊ ግንዛቤን መያዝ ይጠበቅባቸዋል።

ጋዜጠኝነትን ለመስራት የደህንነት እርምጃ መውሰድ ቅድመ ምርመራን በራስ ላይ ከመውሰድ በእጅጉ ይለያል። እንደውም በተቃራኒው መከላከል እና ራስን መጠበቅ እንዳለብን ማወቅ እና እርምጃ መውሰድ በውስጣችን ለሚሰማን የደህንነት ስጋት እና እርግጠኛ ያለመሆን ስሜት ፍቱን መድሃኒት ነው። ራስን ለመጠበቅ ዋነኛው አማራጭ በስነ ምግባር የበለፀገን እና ነፃ ጋዜጠኝነትን መስራት ነው። በተለይ በስነ ምግባር ታንፀን ምንጫችንን የምንከባከብ ከሆነ፣ ከጥቃት ጋር ተያያዥ ርዕሶችን በተጠቁው፣ በባለሙያዎች እና ድርጊቱን በእርምጃ በሚከታተሉ ሰዎች ዘንድ ከብር ሊያሰጡን በሚችል መንገድ መዘገብ ከቻልን ራሳችንን እንከላከላለን።

በአደጋ ለተጀቡ ዘገባዎች ሽፋን ስንሰጥ ጭብጡን ማወቅ፣ አደጋ ያዘለውን ነገር መረዳት እና ህመሙም ከመጣ ለመቀነስ ጉዳዩን በንቃት መከታተል እና መረጃን መታጠቅ በእጅጉ የደህንነት ስጋታችንን ይቀንሳል።

በምርጫ ዘገባው ግንባር ላይ ሳለን አደጋን እና ህመሙን የምንቀንስበት ስልት

ይህ ክፍል ሊከተል የሚችል ጉዳት ስለመቀነስ እና አደጋን ዝቅ ስለማድረግ ሀሳብ ይሰጠናል። በምርጫ ዘገባ ግንባር ላይ ካለን እነዚህን ነገሮች እንዴት ማሳካት እንደምንችል ይመከረናል።

ወደ ዘገባው ግንባር ከመሄዳችን በፊት

- በግል ስለሚወሰድ ጥንቃቄ እውቅ። ሁሉም የመገናኛ ብዙሀን ይሄን ሊሰጡ ይገባል። ይህ ካልሆነ ጋዜጠኛው ራሱን በሰልጠና ብቁ አድርጎ ስለሚወስደው ጥንቃቄ ለማወቅ መንገድ መፈለግ አለበት።
- በዘገባው ላይ ስለሚሰጠው ሽፋን እና በዚህ ሊመጣ ስለሚችለው አደጋ እና ሊወሰድ ስለሚገባ የግል ጥንቃቄ ቅድሚያ ማጤን ግድ ነው። የትኛው የኤዲተሪያል ቡድን ዘገባውን ለመስራት ይሄዳል፣ ማንሰ ድጋፍ ይሰጠዋል እንዲሁም በምን ስራ ላይ? የሚለውን በቅድሚያ መመርመር አለብን። የቡድን ስራ ለደህንነት ቁልፍ ነው!!!
- በዘገባው ግንባር ላይ ያሉትን ተሳታፊዎች ማጥናት እና ማወቅ። ዘገባው የሚቀርብበት ግንባር ከፖለቲካ ፓርቲዎች ነውን? ከሀይማኖት ቡድኖች? በጾታ ከተደራጁ? ከኢኮኖሚ ጥቅም ተካፋዮች? ከቡድን ወንጀል አቀናባሪዎች? ወይስ ከወንጀለኞች እና አመፅኞች ግንባር?
- ልንቀበለው እና ሊመጣ የሚችል አደጋን ሰበዝ በሰበዝ ማየት
- የጤና ወይም የህይወት ዋስትና መግባት
- ለዘገባው የሚያስፈልገውን ሰዕት መወሰን ወይም ለዘገባው ሲባል በአንድ ቦታ መቆየት እና ማደር እንዳለብን ቀድሞ መረዳት። ማደር እና መቆየት ካለብን አስፈላጊውን አቅርቦት መያዝ ወይም በቅድሚያ የምናርፍበትን መኝታ ቤት መወሰን። በፍፁም ከስራው በኋላ ማረፊያን በመፈለግ ግዜን አታባከን።
- ብዙ ቦታ የተለመደው የጥሬ ስልጣን ከተገቢ ቦታ የተገኘ ለመሆኑ በቅድሚያ ማረጋገጥ። ለቅስቀሳ የዘገባ ሽፋን ለመስጠት የተለየ ይለፍ ያስፈልግ እንደሆነ ቀድሞ መጠየቅ እና መወሰን።
- ከመገናኛ ብዙሀን ተቆጣጣሪ ባለስልጣኖች በምርጫ ወቅት በዘና ድርጅቶች ላይ የትኛው ህግ ተግባራዊ እንደሚሆን ጠይቆ ማረጋገጥ

አካባቢን ማወቅ

- ወደ ምርጫ ዘገባ አካባቢ ለእንዴት እንደምትደርስ ማወቅ። ለምሳሌ እዚህ አካባቢ ለመድረስ ካርታ ያስፈልግህ ይሆን ወይስ የመንገድ መሪ ፅሁፎች? ይህን መረጃ ከኢንተርኔት ታገኘው ይሆን? (maps.google.com) የተባለውን ምርጥ መርጃ ተጠቅመኸ?
- የዘገባው ቦታ ለመድረስ በቀላሉ ሊገኝ የሚችልን ትራንስፖርት ተጠቀም
- ሊደርስብህ ለሚችል የመጨረሻ መጥፎ ነገር እና አደጋ እጅግ ቀላል እና ምክንያታዊ ምላሽን አዘጋጅ። ለምሳሌ አመፅ ቢቀሰቀስ ምን ማድረግ አለብኝ? በአደጋ ጊዜ መውጫ መንገዴ በየት በኩል ይሆን? መንገዱ ካርታ ላይ ካለ ቀደም ብሎ በአካል መቃኘትም ተገቢ ነው።
- ተገቢ ማስረጃዎችህን ያዝ። የመገናኛ ብዙሃን ልዩ መታወቂያ፣ ወደ ተለያዩ ቦታዎች ይለፍ ፍቃድ፣ ፓስፖርት ወይም መታወቂያ መያዝን አትርሳ። ሆኖም እነዚህን ማስረጃዎችህን ስታሳይ ጥንቃቄ በተሞላበት መንገድ ይሁን። ሁሉንም አንድ ላይ ዘርግፈህ አታሳይ፣ አንዱ ማስረጃህ በቂ ነው። በአንዳንድ ጉዳዮች እና ሁኔታ መታወቂያ ማሳየት ላይመከር ይችላል።
- ግጭት ሊነሳ ይችላል ብለህ ወደ ምታስብበት ቦታ የምትጓዝ ከሆነ የተሟላ የመጀመሪያ እርዳታ እና ራስን የመከላከያ ትጥቅ አትርሳ።
- ትራፊክ በተጨማሪነቀበት ወቅት የምትጓዝ ከሆነ መኪናህን ከተከታይ እና ከፊትህ ካለው መኪና ርቀት ጠብቀህ ተጓዥ። ምክንያቱም በአደጋ ጊዜ መውጫ ቀዳዳ ታገኛለህ።
- ተደጋጋሚ መንገድን አትጠቀም፤ ድግግሞሽም አታሳዝ። የምትመገብበትን ወቅት፣ ጊዜ እና ዘና የምትልበትን ስፍራ ዘወትር ቀያይራቸው።
- በፍፁም 'ሄድ ፎን' (በጀር ማዳመጫ) አትጠቀም። መኪና ውስጥ ካለህ፣ ታክሲ ውስጥ ወይም የህዝብ ትራንስፖርት ውስጥ በድምፅ የሚተላለፍ ማንኛውንም ነገር አትሰማ። ይህን የምታደርግ ከሆነ እየተደገሰልህ ካለው አደጋ ማምለጥ አትችልም። በተደጋጋሚ ግራ እና ቀኝ ገልመጥ.....ገልመጥ ማለትን ወይም በመስታወት ያልተለመዱ እንቅስቃሴዎች ወይም አጠራጣሪ ተከታይ መኪናዎች ተፈጥረው ከሆነ መቃኘት ተገቢ ነው።
- ወደ ቤትህ ወይም ቢሮ ከመግባትህ በፊት ጎረቤቶችህ ዘንድ አጠራጣሪ መኪናዎች ስለመቆማቸው በመጀመሪያ አረጋግጥ። እነዚህን መኪናዎች ከለየኛቸው ዝም ብለህ መጓዝህን ቀጥል። ቀጣይ እርምጃቸውንም ተመልከት እንዲሁም ታርጋ ቁጥራቸውን ለመያዝ ሞክር።

ስልክ

- የስልክ አጠቃቀምህ ምክንያታዊ ይሁን
- አንገብጋቢ ጉዳይን በተንቀሳቃሽ ስልክ አታውራ፤ ምክንያቱም ስልክን መጥለፍ በጣም ቀላል ነው።
- የግል ስልክን ስታወራ ንግግርህን እና ውይይትህን ሌሎች እንዳይሰሙ ራቅ ማለትን ልመድ።
- ደዋይህ በስልክ የአድራሻ መዝገብ ላይ ባይኖርም 'ኮለር አይደንቲቲ' የሚል 'አፕሊኬሽን' ስልክህ ላይ ጭነህ ማንነቱን ልትለየው ይገባል።
- በስልክ 'አውቶማቲክ' መመለሻ ላይ ስምህን እና ስልክ ቁጥርህን አታስቀምጥ ወይም ድምፅህን በቀላሉ ሊያስለይ የሚችለውን ረጅም ምላሽንም አትተው።
- ከቤተሰቦችህ እና ጓደኞችህ ጋር ብቻ የምትጠቀምበት እና ከመደበኛው ስልክ ቁጥርህ የተለየ የግል ስልክ ይኑርህ።
- የስልክ ጥሪዎችህን ቅዳቸው፣ በተለይ አደጋን አዝልዋል ብለህ የምታስባቸው ከሆነ
- ደዋዩን ከዚህ በፊት የማታውቀው ከሆነ ስምህን አትገነዘብ። መጀመሪያ እርሱ ማን እንደሆነ አንተ እውቅ።
- በስልክ ማስፈራሪያ ሲደርስህ ምንም አትፍራ። ዝም ብለህ አዳምጠው፣ ምንም ምላሽ እና አስተያየት አትሰጥ። በቁጣ

- የተሞላ ምልልስን ከማንም ጋር አታድርግ። ደውሎ ለማስፈራራት የሞከረውን ሰው የንግግር ቃና እና ዘዬ ለመያዝ ሞክር። እየቀዳሃው ካልሆነ በብዕር ማስታወሻን ያዝ። የስልክ ጥሪው ካበቃ በኋላ የምታስታውሰውን ሁሉ በዝርዝር ፃፈው።
- ማስፈራራያውን ወዲያውኑ ለአለቃህ እና ለፖሊስ አሳውቅ። ለሰብዐዊ መብት ተቆጣጥሮ ተቋማትም መረጃውን ስጥ።
- የማስፈራራያውን ይዘት አይተህ የጥንቃቄ እርምጃዎችን ውሰድ። ለምሳሌ አንድ ጉዳይ ተጠቅሶ የስድብ ወርጅብኝ መከናኘብ፤ እንገድልሃለን ከሚለው ዛቻ ጋር እኩል አይቀመጡም።
- ስለ ደረሰብህ ዛቻ ከቤተሰቦቻህ ጋር ተወያይ፤ ስለምትወስዱት ጥንቃቄም አውራቸው፤ ሀሳብህን አካፍላቸው። እነሱም በአደጋ ጊዜ ስለሚያደርጉት ነገር እና ስለሚሰጡት ምላሽ ማወቅ አለባቸው።
- ከአለቃህ ጋርም ምን ማድረግ እንዳለባቸው ተነጋገሩ። ጉዳዩን ወደ ጎን ብለን ምንም እንዳልተፈጠረ ስራችንን እንቀጥል፤ ለፖሊስ እና መልክት፣ ጉዳዩን ፅፈን ለህዝብ እና ሳውቅ ወይስ እናስተላልፍ? ብላችሁ ተወያዩ። የምትወስዱት እርምጃ ዛቻውን ያማከሉ ይሁን።
- ስልክህ ላይ የቤተሰቦቻህን ቁጥር አትያዝ ወይም 'ሴቭ' አታድርግ። ምክንያቱም እነሱም በቀላሉ ይለያሉ የምናልባትም ወዲያው ተደውሎላቸው ገንዘብ እንዲያመጡ ሊገደዱም ይችላሉ።
- ስልክህ በተለያዩ 'ኮዶች' ስለመዘጋቱ እርግጠኛ ሁን። ምናልባት እንኳን ስልኩ ቢሰረቅ 'ሴቭ' ያደረከው ቁጥር እና ግለሰብ በቀላሉ አይታወቅም።
- ለአደጋ ጊዜ መጥራት ያለብህ ተቋማት ስልክ ቁጥር ያዝ፤ ወደዚህ ስልክ ቁጥርም በአቋራጭ የምትደውልበትን መንገድ አወቅ።

ስልክህ መጠለፉን እንዴት ታውቃለህ?

የባትሪህን ቆይታ ጊዜ ተረዳ። ባትሪህ ምን ያህል ሊቆይ እንደሚችል ቅድሚያ ተረዳው። የድምፅ ወይም የፅሁፍ መልክት ስትልክ ባትሪህ ከጠለፋ ምንጩ ጋር መተዋወቅ ይጀምራል። ወይም አንድ ሰው ከርቀት የስልክህን ማይክራፎን ከፍተኛ እየሰማህ ከሆነ ባትሪህ ይረዳል። ባትሪህ ከተለመደው ጊዜ በፍጥነት ማለቅ ከጀመረ፤ አዲስ ባትሪም ቀይረህ ይሄ ችግር ካልተቀረፈ ስልክህ ተጠልፏል። (የባትሪ ቆይታ ጊዜን የሚቀጣጠሩ 'አፕሊኬሽኖች' አሉ።)

ስልክህን ተረዳው። የስልክህን ሙቀት ልብ በለው። ስልክህ ጥቅም ላይ እየዋለ ከሆነ ሙቀቱ ይጨምራል። አንተ ስልኩን ሳትጠቀምበት ስልኩ የሚጥቅህ ከሆነ ያለ አንተ እውቅና ስልኩን ሌሎች እየተጠቀሙበት ነው።

እንግዳ የሆነ ነገርን ተከታተል። ስልክህ ላይ እንግዳ የሆነ ነገርን ተከታተል፤ ተቆጣጠር። ስልክህ በድንገት ራሱ መብራት እና መጥፋት ከጀመረ፤ ለማጥፋት ካስቸገረህ ወይም እምቢ አልጠፋም ካለህ አሁንም አንተ ሳትፈቅድ ስልክህን ሌሎች እየተጠቀሙበት ነው።

በምልክት የተቀመጡ የፅሁፍ መልክቶችን አስተውል። በምልክት የተቀመጠ የፅሁፍ መልክት ካገኘህ አስተውለው። በቃላት ፈንታ ቁጥር እና ምልክቶች ከደረሱህ ካንተ የፅሁፍ መልክት ሳጥን ውስጥ መረጃን ለመውሰድ ያልተሳካ መኩራ በሌሎች እየተደረገ ነው።

ስልክህን ስታውራ ሌላ ድምፅ እየሰማህ አለመሆኑን ልብ በል። የማስተጋባት፣ የአንቅስቃሴ ወይም የመቅጨልጨል ድምፅን ልብ በላቸው። እነዚህ ድምፆች በስልክ ንግግር ውስጥ ጣልቃ ሊገቡ እና ሊያቋርጡትም ይችላሉ ይሆናል። የእነዚህ ድምፆች የመፈጠር ሰበቡ ግን ስልክህን የጠለፈው ሰው ከሚጠቀምበት ዕቃ የሚመነጨ ናቸው።

ለስልክህ የምታውጣውን ወጪ አስተውል። በየውሩ ለስልክህ የምታውጣውን ወጪ ልብ በል፤ ተቆጣጠር። በስልክ ክፍያህ ወጪ ላይ ክፍተኛ ጭማሪን ካስተዋልክ ሌላም ሰው ስልክህን እየተጠቀመበት ነው።

የመስመር ስልክህ አለመጠለፉን አረጋግጥ። የመስመር ስልክህ አለመጠለፉን የአካባቢህን አገልግሎት መስጫ የመስመር ዝርጋታ አስተውሎ አረጋግጥ። የምታስተውለው የመስመር ዝርጋታ በተለምዶ 'ቢ-ቦክስ' ወይም 'ክሮስ-ቦክስ' ቦክስ ተብሎ ይጠራል። የትኛው የመስመር ሽቦ ወይም የኤሌክትሪክ ገመድ ካንተ የስልክ ቁጥር ጋር እንደተጠላለፈ አረጋግጥ። ጥንድ መስመር ወይም 'ኤሌክትሮኒክስ' መሳሪያ ከተመለከትክ ስልክህ ተጠልፏል።

ስልክህ ለመጠለፍ ማረጋገጫ እና መፍትሔ የሚሰጡ ድርጅቶችን ቅጠር። በርካታ ድርጅቶች ይህንን አገልግሎት ይሰጣሉ። ሆኖም አገልግሎቱን የሚሰጡት በአካባቢህ የምትጠቀሙትን መሳሪያ መሰረት እድርገው ነው። በኢትዮጵያ እስከነጭራሹ አገልግሎቱ የሌለው ለዚህም ነው።

የትብብር ማዕቀፍ

- በአደጋ ጊዜ ሊረዱህ የሚችሉ ድርጅቶችን እና ሰዎችን በጊዜያዊነትም ሆነ በዘላቂነት እውቃቸው። ምናልባትም እነዚህ ሰዎች የመንግስት ባለስልጣናት፣ 'ሲቪል' ሰዎች፣ አቻ የስራ ባልደረቦች፣ የሀይማኖት አባቶች፣ መንግስታዊ ያልሆኑ ድርጅቶች መሪዎች ወይም ስራተኞች እና በበጎ አድራጎት ስራ ላይ የተሰማሩ ግለሰቦች ሊሆኑ ይችላሉ።
- ህዝቡ የሚናገረውን ቋንቋ ማወቅ በጣም ጠቃሚ ነው። ሁልጊዜም የስሜት መረዳዳትን ይፈጥራል።

ይታ

- ይታን መሰረት ያደረገ ጥቃት እና ትንኮሳ ራሱን የሚገልፀው በተለየ መንገድ ነው። ስለዚህም ከፍተኛ ጥንቃቄን ይፈልጋል። ወሲባዊ ጥቃት እና ትንኮሳ ፣ ይታን መሰረት ያደረገ የዘቀጠ ማንነት የራሱ አደጋ አለው። ከግለሰብ የይታ ማንነት ተነስተንም የምንከላከልበት መንገድም ይለያያል።
- የጥንቃቄ እና ራስን የመጠበቅ ስልጠና መውሰድ አስፈላጊ ነው።
- ወደ ስራው በግንባር ከመሄዳችን በፊት አደጋውን እና የሚመጣውን መዘዝ ቀድሞ ማመዛዘን እና እንዴት እንወጠዋለን ብሎ ማገናዘብ ተገቢ ነው።
- ምሽትን የሚሰጥ እና ቀለል ያሉ አልባሳትን መጠቀም ይጠበቅብናል።
- ቃለ ምልልስ ከምናደርገው ሰው አግባብነት ያለው ርቀትን መጠበቅ አለብን። ግንኙነታችንም የሙያዊ ምንጭ እና የሪፖርተር መሆን አለበት።
- በግንባር ለዘገባ የመላክ ውሳኔን ስናሳልፍ በእርግዝና ወቅት ሊመጣ የሚችለውን አካላዊ አደጋ ከግምት መከተት አለብን። ወረ-ግቡ የሆኑትን ሴት ሰላማዊ ሰልፍን ወይም ተቃውሞን እንድትዘግብ መላክ ምክንያታዊ አይደለም። እዚህ አካባቢ አመፅ ሊካሄድ የሚችልበት ብዙ አጋጣሚ አለ።
- አደጋ ወዳለበት ቦታ ስንሄድ ቶሎ ቶሎ ለአለቆቻችን፣ ለጓደኞቻችን እና ቤተሰቦቻችን የደረሰንበትን ማሳወቅ ይጠበቅብናል።
- እኛ ልንቆጣጠረው ወደማንችልበት አካባቢ በጀብደኝነት መግባት የለብንም።
- ህይወታችንን በሶስተኛ ሰው ወይም አካል ቁጥጥር ውስጥ ሊያስገባ ወደ ሚቸል ሁኔታ ውስጥ ላለመግባት ራሳችንን መቆጣጠር አለብን።
- ድንገት ወሲባዊ ጥቃት ከተፈፀመብን ህክምና እና የስነ-ልቦና እርዳታ ማግኘት።

ሰላማዊ ሰልፎች እና ተቃውሞዎችን መዘገብ

- ስለ ሰላማዊ ሰልፍ ወይም ተቃውሞ ቅድመ እውቀት ያስፈልገናል። ለመጣ የሚችለውን አደጋ፣ በተሳታፊዎች ሊደርስ የሚችል ተቃውሞን፣ ቀደም ብለው የተከወኑ ኃይልን የቀላቀሉ ማስጠንቀቂያዎች፣ የደህንነት እና የፖሊስ ኃይል ቁጥርን ማወቅ አለብን።

- የተሟላ የመጀመሪያ እርዳታ ትጥቅ እና ከአስሊቃሽ 'ጋስ' ራሳችንን የምንከላከልበት እቃም ያስፈልገናል።
- የዘገባ ቦታውን ካርታ ወይም መግቢያ እና መውጫ በጥልቀት ማወቅም አለብን።
- መኪና ካለን ራቅ ያለ ቦታ ማቆም ይጠበቅብናል። ሆኖም ወደ መኪናው ለመድረስ አቋራጭ መኖሩን ልብ ማለት አለብን።
- ድንገት የደህንነት ኃይሎች ወይም የሰልፉ ተሳታፊዎች ኮምፒውተራችንን ከነጠቁን ውስጠ ያሉትን መረጃዎች እንዴት እንደምንጠብቀው ማወቅ።
- ከአቻ ጋዜጠኞች ጋር በቡድን መስራት፤ በዐይን መግባባት፤ በስልክ ወይም በተቻለ መንገድ እርስ በእርስ ለመረዳዳት መጣር።
- ከተቻለ ባገኘኸው አጋጣሚ ሁሉ ጋዜጠኛ መሆንን መግለፅ።
- አንተነትን የሚገልፅ ነገር እንዲታይ ማድረግ። ከየትኛው የመገናኛ ብዙሀን እንደመጣህ የሚገልፅ 'ባጅ' ቢሆን መልካም ነው። ከየትኛውም ወገን እንደሌለህበት ያስረዳልሃል።
- የእንቅስቃሴህ ብቸኛ ተቆጣጣሪ አንተ ሆን።
- ከስራ አቻዎችህ ጋር የምትግባቡበት ምልክት ይኑራችሁ። ወደ ዘገባው ግንባር መቼ እንደምትገቡ እና እንደምትወጡ ቀድሞ መነጋገሩ ይመክራል።
- አደጋ ላይ ለመሆናችሁ የሚያግባባ ቁልፍ ቃል ይኑራችሁ። ይህ ቁልፍ ቃል እናንተ ብቻ የምትግባቡበት ምስጢር ይሁን።
- ለየትኛውም ፓርቲ መልክት አትቀበሉ፤ አታስተላልፉ።
- የፖለቲካ ፓርቲ አባላት የሚለብሱትን የሚመስል ወይም የሚቀርብ ልብስ አትልቡ።
- በየትኛውም ፓርቲ ጥበቃ ስር ሆናችሁ አትንቀሳቀሱ። ስራችሁ እና እንቅስቃሴያችሁ ከስራ አቻዎቻችሁ ጋር ይሁን።
- ዘገባውን ከሁሉም አቅጣጫ አዳምጡ።
- በአካል እና አዕምሮ ጎቁ ሁኑ።
- በእጃችሁ በጣም ጥቂት የግል ማስረጃዎቻችሁን ብቻ ያዙ። የቤተሰቦቻችሁን ፎቶ ወይም ውድ ዋጋ ያለው ነገር ይዛችሁ አትዘፍሩ። አድራሻችሁን እና ስልክ ቁጥራችሁን የሚገልፅ ነገር አይኑራችሁ። ትንሽ ገንዘብ ያዙ። ከፊደላት ካርድ የምትጠቀሙ ከሆነ የከፍኖ ኃይሉ ዝቅ ያለ መሆኑን አረጋግጡ።

ከምንጫች ጋር መግባባት

- ከተቻለ ምንጫችሁን አንድ ጭማሪ ሰውን ይዛችሁ በመሄድ አግኙት።
- ስብሰባችሁን በገለልተኛ ቦታ እና በቀን ብርሃን ላይ አድርጉት።
- ከምንጫችሁ ጋር ከመገናኛታችሁ በፊት መግቢያችሁን እና የመውጫችሁን መንገድ በደንብ አጥኑት።
- ከአለቃችሁ እና ከአቻ ሰራተኞች ጋር ቶሎ ቶሎ መገናኛታችሁን አትዘገቡ።
- እንቅስቃሴያችሁን ተቆጣጠሩ እንዲሁም አካባቢያችሁን እወቁ። ላልተለመደ እንቅስቃሴ እና ድርጊት ጎቁ ሁኑ።
- በፍፁም መረጃን በገንዘብ አትግዙ። የገንዘብ መደለያ አትቀበሉ ወይም የግል ትርፍ ያስገኛልኛል ብላችሁ ያሰባችሁት ነገር ላይ አትዘፈቁ።
- ምንጭቻችሁ እናንተ ላይ እምነት እንዲጥል አድርጉት። ይህንንም ለአመለካከታቸው አድናቆትን በመስጠት ወይም በቀላል መንገዶች በመቅረብ ልናገኘው አንችላለን።
- ምንጫችንን ቃለ ምልልስ ልናደርግለት ስንሄድ የቅድሚያ መረጃ መያዝ ግዳችን ነው። ዓላማቸውን እና ፍላጎታቸውን ማወቅ፤ የምዳሰሰውን ርዕስ በደንብ ማወቅ አለብን። የመረጃ አጥረት ወዲያውኑ እንድንታለል እና ለሚፈልጉን ዓላማ በቀላሉ እንድንወድቅ ሊያደርገን ይችላል።

የወንጀል ዘገባዎችን መሸፈን

- የወንጀሉ ፈፃሚ በአካባቢው ለመኖሩ እና ለመሸሹ ቅድሚያ ማጥናት። የወንጀሉ ፈፃሚ በአካባቢው ካለ ቦታውን ለቆ፣ አደጋው እና ግጭቱ ሲወገድ መመለስ። አደጋ ላይ ነኝ ብለን ካሰብን ቦታውን ለቆ ለመሄድ ማመንታት የለብንም።
- የወንጀሉ ፍፃሚን ወይም ፈፃሚዎች ፎቶግራፎች ወይም ቪዲዮ መያዝ ከቻልን እነሱ እንዳያዩን መጠንቀቅ ይኖርብናል። ይህ ካልተቻለ ቪዲዮው እና ፎቶግራፎቹ ቢቀሩብን ይሻላል። ይህን የማናደርግ ከሆነ ግን የእነርሱ ጭዳ ሆነን እንቀራለን።
- የወንጀሉን እና ወንጀለኞቹን ፅሁፍ ስናትም እና ስናስተላልፍ የጥንቃቄ እርምጃዎች መውሰዳችንን አለመዘንጋት።
- በአደጋ ወቅት ችግር ላይ ሊጥለን የሚችል እና በቶሎ ልናቃጥለው የምንችለው ነገርን መፍጠር።
- ጉዳት ከተፈጠረ በቶሎ ለተገቢው ባለስልጣን እና የህክምና አገልግሎት ሰጪ ማሳወቅ።
- በተከታታይ የምክር እና የስነ ልቦና አገልግሎት ማግኘት።
- ተጎጂዎችን በጥንቃቄ መቅረብ። በትህትና፣ ዳግም ጉዳት ላለማድረስ በመጠንቀቅ እና በማያሳፍራቸው መንገድ መቅረብ እና ሁናቴውን መረዳት።

የቤተሰብ ደህንነትን መጠበቅ

- ወደ ቤት ለመግባት በሚስጥራዊ ምልክቶች መግባባት፣ በስልክ ንግግር እና በፅሁፍ መልክት ልውውጥ ግዜም ይሄንኑ መድገም። ምናልባት መግባቢያው አንድ ቃል ወይም አወዛጋቢ አጭር ዓርፍተነገር ሊሆን ይችላል።
- የምንሰራውን ነገር ግልፅ ማድረግ እና በአስቸኳይ ጊዜ ለማን እንደምንደውል ማሳወቅ።
- ጎረቤቶቻችንን መለየት። የተለመደ እንቅስቃሴያቸውን እና መኪናዎቻቸውን ጭምር ማወቅ።
- ቤት ውስጥ በትንሹም ቢሆን የደህንነት መሳሪያን መትከል። በራችን ላይ ካሚራ መጠጠም፣ 'አላርም' እንዲሰራ ማድረግ፣ የሁለትዮሽ የንግግር መግባቢያ (ኢንተርኮም) በር ላይ በማስተካከል ራስን መከላከል። 'በኤሌክትሪክ' የታጠረ መኪና ማቆሚያ፣ ብርሃን የማያስተላልፍ መጋረጃ፣ ጠባቂ ውሻ፣ 'አውቶማቲክ' ብርሃን ሰጪ መሳሪያ እና ጥብቅ መዝጊያ ያላቸውን በሮች በማሰራት ጥንቃቄን ማድረግ።
- ለደህንነት አስጊ የሆነውን የቤታችንን ደክም ያለ ክፍል ለይቶ በቶሎ ማሻሻል።
- ከቤት ስንወጣ እና ስንገባ ጥብቅ የጥንቃቄ እርምጃ መውሰድ። ይህ ልጆቻችንንም ይጨምራል። ለማናውቀው ሰው በርን አለመክፈት በተለይ ተዘዋዋሪ ነጋዴዎች፣ የጉልበት ሰራተኞች፣ የእጅ ባለሙያዎች እና ስልክ፣ውሃ እና የኃይል መስጫ መስመርን እንጠግናለን ለሚሉ ሰዎች እርግጠኛ ሳንሆን በርን አለመክፈት።
- አጠራጣሪ ሰዎችን በቤታችን አካባቢ ሲዘወድሩ ካስተዋልን ማንነታቸውን እና ዓላማቸውን እስክንለይ ድረስ ከቤት አለመውጣት።
- በግልም ሆነ እንደ ቤተሰብ አንድን ነገር ደጋግሞ አለመስራት። በተመሳሳይ መንገድ መጓዝ፣ ተቀራራቢ መመገቢያ ቦታ እና ጊዜ መጠቀም እንዲሁም አንድ አይነት የመዝናኛ ቦታን ከመምረጥ መታቀብ። ዘወትር እነዚህን ቦታዎች መቀያየር።
- ለህፃናት የወላጆቻቸውን የስልክ ቁጥር፣ አድራሻ እና ስራን ለማያውቁት ሰው እንዳይናገሩ በልቦናቸው ማስረጃ።

'ዲጂታል' ጥበቃ

- 'ኮምፒውተርቻችንን ወይም 'ሲስተሙን' ከጥቅም ውጪ ለማድረግ ከሚሰሩ 'ሳፍትዌሮች' (ማልዌር) በተለይም 'ከቫይረሶች' እና 'ስፓይዌር' ራሳችንን ለመጠበቅ እንደ 'አቫስት'፣ 'ስፓይቦት' እና 'ኮምዶ ፋይርዎል' ዓይነት መሳሪያዎችን መጠቀም።

‘ጋራውያን’ ራስን መጠበቅ

- አርዘመት
- አወሳሰቡት
- መስራት የሚችል አድርጉት
- ከማንነታችሁ ጋር አታዛምዱት
- ምስጢራዊነቱን ጠብቁ
- ልዩ መሆኑን አረጋግጡ
- ቶሎ ቶሎ ቀያይሩት

ደህንነቱ የተጠበቀ ‘ጋራውያን’ ምስረታ

ጋራውያንን ስንመሰርት የተለያዩ ዓይነት ነገሮችን መጠቀም እንዳለብን መዘንጋት የለብንም። ይህንን በተለያዩ መንገድ ልንሰራው እንችላለን።

- ‘ካፒታል’ እና ‘ስሞል’ ፊደሎችን በመጠቀም፡ ለምሳሌ “My naME is Not MR. MarSter”
- ቁጥሮችን እና ፊደሎችን እያፈራረቁ በመጠቀም፡ ለምሳሌ “all woRk 4Nd NO pl4Y”
- ምልክቶችን በማካተት፡ ለምሳሌ “c@t(heRintheRy3”
- በርከት ያሉ ቋንቋዎችን በመጠቀም፡ ለምሳሌ “Let Them Eat l e gâteau au ch()colaT”

የጠፋብንን መረጃ መልሰን እንዴት እናገኛለን?

- ‘ጋራውያን’ በቀላሉ ሊይዝ እና በምልክት ደህንነቱን ጠብቆ መረጃ ቋት ውስጥ ሊያስቀምጠው በሚችለው አንድ ‘ኪፓስ’ ዓይነት ምስጢር መጠበቂያ ላይ ልናስቀምጠው እንችላለን።

የጠፋብንን መረጃ መልሰን እንዴት እናገኛለን?

- ‘ከዋንዶውስ’ ላይ አንድ ‘ፋይል’ ስናጠፋ ከዕይታ ብቻ ይሰወራል። ሆኖም ‘ኮምፒውተሩ’ ላይ መረጃው ይቀራል። ‘ሪሳይክል ቢኑን’ እንኳን ባዶ ብናደርገው እንኳን ‘በፋይላችን’ ውስጥ የነበረው መረጃ ‘ሀርድ ድራይቭ’ ላይ ይገኛል።
- በቅርብ የጠፉ ‘ፋይሎችን’ ለመመለስ ‘ሪኩቫ’ የሚሰኘውን መሳሪያ ጨምሮ በርካታ ‘ፕሮግራሞች’ አሉ።

ወሳኝ መረጃዎችን እንዳይመለሱ አድርጎ ማጥፋት እንዴት ይቻላል?

- መረጃን እንዳይመለስ አድርጎ በአስተማማኝ ሁኔታ ለማጥፋት ‘ኢሬዘር’ የተለየ ‘ሶፍትዌር’ ነው። ‘ኢሬዘር’ን መጠቀም ወረቀትን ማንም እንዳያነበው ሽርክትክት አድርጎ የመጣል ያህል ነው። ወረቀትን አጨማሪ ቁሻሻ ማጠራቀሚያ ውስጥ ጥሎ ስዎች ባላነበቡት ብሎ የየዋህ ምኞት መመኘት አይደለም።
- ‘ዊፒንግ’ ማለት መተካት እንደማለት ነው። ወይም ወሳኝን መረጃ ከማጥፋት ይልቅ መሸፈን ማለት ነው። ግዜያቸው ያለፉ መጠባበቂያዎችን ስናጠፋ ወይም አሮጌውን ‘ሀርድ ድራይቭ’ ስናስወግድ በዚህ መንገድ እንዲሆን ይመከራል።
- መረጃ ብዙ ግዜ በተሸፈነ ቁጥር መልሶ የመጀመሪያውን መረጃ ማግኘት ከባድ ይሆናል። ባለሙያዎች ቢያንስ ሶስት ግዜ መረጃ እንዲሸፈን ይመከራሉ። የተለመደው ግን ሰባት ወይም ከዚያም በላይ መሸፋን ነው።

አስተማማኝ የማጥፊያ መሳሪያዎች

- እጅግ አስፈላጊ ለምንላቸው 'ፋይሎች' በምልክት መጠባበቂያ የሚይዝልንን መጠባበቂያ መፍጠር አለብን።
- አላስፈላጊ 'ፋይሎችን' ሁሉ ከተጠራቀሙበት ማጥፋት ይጠበቅብናል። 'ሪሳይክል ቢን ባዶ' መሆን አለበት።
- 'ሲሲክሊንርን' ተጠቅመን ጊዜያዊ 'ፋይሎቻችንን' ማስወገድ አለብን።
- 'በኮምፒዩተራችን' ውስጥ የሚገኘውን ባዶ ቦታ እና ሌሎች ማጠራቀሚያዎችን 'ኢሬዘርን' ተጠቅመን ልናፀዳው ይገባል። ሂደቱ በጣም ጎታታ በመሆኑ አንድ ሙሉ ሌሊት ሊያስፈልጋችሁ ይችላል።

'የኢንተርኔት' ግንኙነታችንን እንዴት ምስጢራዊ ማድረግ እንችላለን?

- 'ኢንተርኔት' ለማንም ክፍት የሆነ የመረጃ ትስስር ነው። መረጃም በተለምዶ ሊነበብ በሚችልበት ይዘት ይጓጓዝበታል። አንድ ተራ 'የኢሜይል' መልክት ወደ ተቀባዩ በምትሄድበት ቅፅበት በቀላሉ ተይዞ ልትነበቡ ትችላለች።
- 'የኢንተርኔት' ግንኙነትን ምስጢራዊ ለማድረግ በተለይ ጋዜጠኞች እንደ 'ሬይዛፕ ኢሜል ሰርቪስ' 'ዘ ኦፍ ዘ ሪከርድ ኦቲኦር ፕላን ፎር ዘ ፒድጊን ኢንስታንት ሜሴጂንግ ፕሮግራም'፣ 'ሞዚላ ፋየርፎክስ' እና 'ዘ ኢንጂሜይል ኦድ-ኦን ፎር ዘ ሞዚላ ተንደርበርድ' ኢሜይል ክሊያንት ዓይነት መሳሪያዎች መጠቀም አለባቸው።

ለመጠለፉ አጠራጣሪ ለመሰለን 'ኢሜይል' ቁጥጥር እና ምላሽ

'የኢሜይል አካውንታችን' የተጠለፈ እና በሌሎች የተወናበደ ከመሰለን አደጋውን ለመቀነስ የሚከተለውን መንገድ መከተል እንችላለን። ምሉዕ በሙሉ እርግጠኛ መሆን ባይቻልም አንዳንድ ምልክቶችን ግን መጠቃቀስ ይቻላል።

- 'በኢሜይል አካውንታችን' ይዘት እና 'ሴቲንግ' ላይ እኛ ያልከወነው ለውጥን ከተመለከትን።
- 'የኢሜይል' ወዳጆቻችን እኛ ያላከነው መልክት ደረሰን ያሉ አንደሆን።
- ሁሉንም ነገር በትክክል ከውሃን እንዲሁም ያለሰህተት 'ፓስዎርዳችንን' ተጠቅመን 'ኢሜይል' አካውንታችን አልከፍት ካለን።
- 'ኢሜይል አካውንታችንን' ስንከፍተው እኛ በማናስታውሰው ሰዐት እና ካልሄድንበት ቦታ ለመከፈቱ ምልክት ሲሰጠን።

በዚህ ጊዜ የጥንቃቄ እርምጃዎች መውሰድ በእጅጉ ተገቢ ነው።

- ለወሳኝ መረጃዎች ይህንን 'ኢሜይል አካውንት' መጠቀምን ማቆም፤ ቢያንስ ጉዳዩን በደንብ እስከምንረዳው ድረስ።
- 'ፓስዎርዳችንን' መቀየር
- የተለየ እና ጠንካራ 'ፓስዎርድን' መጠቀም
- ሁሉንም 'ፓስዎርዳችንን' ደህንነታቸውን ጠብቀን ለመያዝ እንደ 'ኪፓስ' አይነት ማጠራቀሚያዎችን መጠቀም

በመረጃ መባከን በማህበረሰቡ ላይ የሚመጣውን አደጋ መጠን መቀነስ፡፡

- ⊙ ሁልጊዜም ለምላሻችን ማቀድ አለብን፡፡
- ⊙ ምን ዓይነት እንገብጋቢ እና ወሳኝ መረጃ እንዳለን መረዳት፤ ይህንንም መረጃ ባለን 'ኢ.ሜይል' ከማን ጋር እንደምንለዋወጠው ማወቅ፡፡
- ⊙ ማንን ማስጠንቀቅ እና ማሳወቅ እንዳለብን መገንዘብ፡፡ የትኛው 'አካውንታችንን' መልሰን ማየት እና መዘጋት እንዳለብን ማስተዋል፡፡
- ⊙ 'አካውንታችን' እንዴት እንደተወናበደ መረዳት፡፡ ምክንያቱ ደካማ 'ፓስዎርድ' ይሆን ወይስ 'ኮምፒውተራችንን' ከጥቅም ውጪ ለማድረግ የተፈጠሩ 'ቫይረሶች'? ይህንን መለየት፡፡
- ⊙ 'ኢ.ሜይል አካውንታችንን' ለመከፈት እና የዚህ 'ኢ.ሜይል ፓስዎርድ'ን ለማጠራቀም የምንጠቀምበትን መሳሪያ ደህንነት ሁሌም መገምገም፡፡

ETHIOPIA: SAFETY HANDBOOK FOR
JOURNALISTS COVERING ELECTIONS

ARTICLE 19 EASTERN AFRICA ACS Plaza
2nd floor Lenana Road P O BOX 2653,00100 Nairobi Kenya
+254 (20) 3862230/2 F: +254 (20) 3862231 E: kenya@article19.org